

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Katedra mediálních a kulturních studií a žurnalistiky

**ŘÍZENÍ ROZHOVORU MODERÁTORKAMI POŘADU
INTERVIEW ČT24**

Controlling the Interview by the Moderators of the Interview ČT24 Programme

Bakalářská diplomová práce

Anna HANUŠOVÁ

Vedoucí práce: Mgr. Petra CHVOJKOVÁ, Ph.D.

Olomouc 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní všechnu použitou literaturu a další zdroje.

Práce obsahuje 101 318 znaků (včetně mezer).

V Olomouci dne

.....

Anna Hanušová

Poděkování

Děkuji vedoucí této bakalářské práce Mgr. Petře Chvojkové, Ph.D. za pomoc při specifikaci tématu a za rady poskytnuté v průběhu tvorby práce. Poděkování patří také moderátorkám Zuzaně Tvarůžkové a Světlaně Witowské, rodičům a všem ostatním, kteří mi při psaní práce pomáhali a ochotně věnovali svůj čas.

Anotace

Tato bakalářská práce analyzuje způsob řízení rozhovoru moderátorkami pořadu Interview ČT24 Zuzanou Tvarůžkovou a Světlanou Witowskou. Kvalitativní metodou konverzační analýzy doplněnou o kvantitativní rozbor zkoumá na vybraném vzorku čtyř dílů tohoto pořadu podobnosti a odlišnosti vedení rozhovoru u obou moderátorek z hlediska sekvenčního uspořádání rozhovoru, rozdělení času mezi jeho účastníky a užívání vybraných technik řízení rozhovoru.

Klíčová slova

Mediální dialog, interview, moderátor, konverzační analýza, Zuzana Tvarůžková, Světlana Witowská, Interview ČT24, překryv, přerušování, reformulace, námitky

Abstract

This thesis analyses the manner of controlling the interview conducted by the moderators of the Interview ČT24 programme Zuzana Tvarůžková and Světlana Witowská. It uses the conversation analysis method and the quantitative access to examine the similarities and differences of how both moderators deal with the interview from the point of view of the sequential organization, the distribution of time among the participants and using chosen techniques of controlling the interview.

Key words

Media dialogue, interview, moderator, conversation analysis, Zuzana Tvarůžková, Světlana Witowská, Interview ČT24, overlap, interruption, reformulations, objections

OBSAH

1. ÚVOD.....	8
2. CÍLE PRÁCE	9
3. METODOLOGIE PRÁCE	10
4. STRUKTURA PRÁCE	11
5. TEORETICKÝ RÁMEC	12
5.1. Dialog, rozhovor a interview	12
5.2. Dialog v institucionální komunikaci.....	12
5.3. Mediální dialog.....	13
5.4. Interview (rozhovor).....	14
5.4.1. Televizní interview	15
5.5. Moderátor	16
5.5.1. Trojí role moderátora	17
5.5.2. Moderátor – dirigent	18
5.5.3. Řízení interview s politiky	20
5.5.3.1. Přerušování	21
5.5.3.2. Reformulace odpovědí hosta	21
5.5.3.3. Vznášení námitek	22
6. ANALYTICKÝ APARÁT	24
6.1. Konverzační analýza.....	24
6.1.1. Transkript v konverzační analýze	25
6.1.2. Základní pojmy konverzační analýzy	25
6.1.3. Mechanismus střídání mluvčích (turn-taking).....	26
6.1.4. Místo relevantní z hlediska přechodu (transition relevance place).....	26
6.1.4.1. Překryv vs. přerušování	27
6.2. Otázka a dotaz	29
7. ANALYZOVANÝ VZOREK	30

7.1. Způsob výběru vzorku	30
8. ANALÝZA	32
8.1. Analýza četnosti a poměru replik, jejich typů	32
8.1.1. Počet a poměr replik moderátorky a hosta	32
8.1.2. Repliky tázací, netázací a výzvové	35
8.2. Analýza délky promluv mluvčích	39
8.3. Analýza vybraných technik řízení rozhovoru	43
8.3.1. Přerušování	43
8.3.1.1. Překryvy podle místa jejich vzniku	43
8.3.1.2. Překryvy z hlediska záměru mluvčích	45
8.3.1.3. Poměr dokončených a nedokončených replik hostů	51
8.3.2. Reformulace odpovědí hostů	54
8.3.3. Vznášení námitek	56
9. SHRUTÍ VÝSLEDKŮ ANALÝZY	59
10. ZÁVĚR	62
11. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	64
12. SEZNAM TABULEK A OBRÁZKŮ	68
13. SEZNAM PŘÍLOH	69

1. ÚVOD

Žánr rozhovoru již dlouho nepatří jen na stránky periodického tisku. Interview je nedílnou součástí i rozhlasového a televizního programu a s nástupem nových médií také internetového prostředí. Ať už jde o rozhlas, televizi či videokanály na internetu, důležitou, či přímo ústřední roli v interview hraje jeho moderátor.

Bylo by mylné domnívat se, že moderování interview obnáší jen představení a přivítání hosta, položení připravených otázek a poděkování za rozhovor. Stačí nahlédnout do slovníku – k latinskému slovu *moderator* se jako jeden z možných překladů nabízí výraz *usměřovatel*. Moderátor je především tím, kdo celý rozhovor usměřňuje, řídí, a to hned na několika rovinách. Uděluje a odjímá hostům slovo, reguluje rozsah i podobu jejich odpovědí, rozhoduje o tematickém směřování interview a sám je jeho aktivním účastníkem.

O své právo řídit rozhovor však někdy svádí s hostem boj. Ambiciózní osobnosti, především politici, se totiž ne vždy zcela ochotně moderátorově institucionální převaze podřizují. Neodpovídají na položené otázky, odbíhají od tématu, nechtějí si nechat vzít slovo a sami moderátora přerušují, nebo dokonce přebírají jeho roli tazatele. V takových situacích musí moderátor „pevně stisknout oštěž“ a vrátit interview zpět na cestu, kterou se má ubírat. Nasnadě je otázka, jakým způsobem toho může dosahovat.

2. CÍLE PRÁCE

Cílem této bakalářské práce je analyzovat způsob řízení rozhovoru moderátorkami pořadu Interview ČT24. Sledováno je několik jevů, které patří k ukazatelům toho, jak moderátorky naplňují svou úlohu vést rozhovor.

Analýza je rozdělena do tří podoblastí, které jsou dílčími cíli práce. Pozornost je zde věnována sekvenčnímu uspořádání rozhovorů, způsobu jejich řízení moderátorkami z hlediska času a následně podle užívání vybraných regulačních technik.

Provedení analýzy u moderátorky Zuzany Tvarůžkové i Světlany Witowské umožní interpretovat jejich individuální způsob řízení rozhovoru na základě porovnání výskytu sledovaných jevů, které o přístupu k vedení rozhovoru vypovídají.

Vzhledem k jedinečnosti každé komunikační situace, jež je ovlivňována řadou faktorů, a z důvodu omezeného výzkumného vzorku není ovšem cílem práce činit o celkovém stylu vedení rozhovoru obou moderátorek širší zobecnění.

Výstupem analýzy je obraz toho, do jaké míry shodně či odlišně moderátorky postupovaly při řízení vybraných rozhovorů s týmiž hosty a jak při tom užívaly sledované techniky, které mají pro dosažení komunikačního cíle ze svého institucionálního postavení k dispozici.

3. METODOLOGIE PRÁCE

Metodologicky tato práce vychází z konverzační analýzy, doplněné o kvantitativní rozbor sledovaných jevů. Kvantifikace v kombinaci s kvalitativním popisem jejich výskytu umožňuje postihnout analyzovanou problematiku komplexněji.

Naplnění stanovených cílů je dosahováno následovně:

Videozáznamy čtyř rozhovorů, které tvoří výzkumný vzorek analýzy, jsou transkribovány podle manuálu pro korpus mluvené češtiny DIALOG (Kaderka – Svobodová 2006), přičemž zaznamenávány jsou veškeré aspekty, které jsou pro potřeby této práce relevantní, zejména překryvy replik a intonace.

Po převedení rozhovorů do textové podoby je přistoupeno k samotné analýze, která je rozdělena do tří podoblastí. V první z nich je analyzován poměr replik moderátorek a hostů a následně různé typy replik, které moderátorky ke svým hostům pronášejí. Druhá podoblast zkoumá řízení rozhovorů z hlediska rozdělení prostoru mezi jeho účastníky a průměrné délky jejich replik. Ve třetí podoblasti analýzy je sledováno užívání regulačních technik přerušování, reformulování odpovědí hostů a vznášení námitek.

Kvalitativní metodou pomocí šablony (Robson 2003 in Hendl 2005: 225) jsou sledované jevy kódovány v transkriptech a následně deskriptivně analyzovány. Četnost jejich výskytu je zaznamenávána v tabulkách či grafech, které jsou podkladem pro kvalitativní popis, interpretaci a srovnání zjištění s cílem nalézt podobnosti a odlišnosti mezi způsoby řízení rozhovoru obou moderátorek. Interpretace se opírá také o ukázky z transkriptů, které dílčí zjištění analýzy názorně ilustrují.

4. STRUKTURA PRÁCE

Práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a analytickou.

Teoretická část sestává z teoretického rámce a analytického aparátu. V teoretickém rámci, který vytváří širší kontext tématu práce, je pozornost směřována od dialogu přes jeho institucionální a mediální typ k žánru interview a jeho podobě v televizi. Následně je blíže představen moderátor, jeho kompetence, role a úlohy při řízení rozhovoru. Teoretický rámec pak uzavírají podkapitoly o technikách řízení rozhovoru, které jsou v této práci analyzovány.

V analytickém aparátu je představena konverzační analýza, ze které tato práce metodologicky čerpá. Vymezeny jsou její základní pojmy a koncepty, se kterými bylo v analýze pracováno. Detailněji je zde popsána problematika rozlišování přesahů od přerušování, které je pro tuto práci důležité. Součástí analytického aparátu je také podkapitola o transkribování rozhovorů a vymezení otázky, které je v analýze používáno.

Analytickou část práce tvoří kapitola o výzkumném vzorku a vlastní analýza. Ta je rozdělena na tři podoblasti, které zkoumají způsob řízení rozhovoru moderátorek na základě sekvenčního uspořádání rozhovoru, časového aspektu a používání vybraných technik řízení rozhovoru. Dílčí analýzy se skládají z tabulek či grafů, zaznamenávajících četnost výskytu daných jevů, popisu zjištění a ukázek z transkriptů, které tyto jevy ilustrují na konkrétních příkladech z výzkumného vzorku.

5. TEORETICKÝ RÁMEC

Kontextuální oporou pro analytickou část této práce jsou následující kapitoly o pojmech a jevech, které souvisí s problematikou řízení televizního interview moderátorem. Charakterizován je zde institucionální, potažmo mediální typ dialogu a následně jeho žánr interview. Dále je přiblížena profese moderátora, zvláště pak jeho úloha řídit rozhovor a dílčí techniky, kterými tuto úlohu naplňuje a jež jsou předmětem analýzy v této práci.

5.1. Dialog, rozhovor a interview

Vzhledem k nejednotnému užívání výrazů dialog, rozhovor a interview v odborné literatuře bude nejprve upřesněno, jak je na jejich sémantiku nahlíženo v této práci.

Dialog je vnímán jako pojem významově nejširší, jako interakce dvou a více osob, které se střídají v komunikačních rolích mluvčího a posluchače. (Müllerová – Hoffmannová 1994: 13) Rozhovor je považován za výraz s užším, konkrétnějším významem, označující mluvenou formu dialogu. (tamtéž: 20) Slovo interview a jeho český ekvivalent „rozhovor“ jsou zde užívány ve smyslu nejužším, jako označení konkrétního dialogického publicistického žánru.¹ (Bartošek 2001: 33)

5.2. Dialog v institucionální komunikaci

Dialog představuje jednu ze základních forem mezilidské interakce. Je prostředkem výměny informací, dorozumívání mezi jedinci i utváření jejich vzájemných vztahů. Zatímco běžné, každodenní dialogy jsou obvykle spontánní, tedy nepřipravené a neřízené, existují také dialogy připravené a následně řízené jedním z jejich účastníků. Rozdíl mezi řízeným a neřízeným dialogem pak spočívá v záměrném usměrňování průběhu dialogu tím z komunikačních partnerů, který má vyšší společenskou, nebo institucionální pozici. (Müllerová – Hoffmannová 1994: 13, 54–55; Hirschová 2006: 207)

Dialogy, k jejichž řízení je oprávněn jeden z účastníků na základě své institucionální pozice, označujeme jako institucionální. Jedná se o rozhovory mezi představiteli institucí² a občany, kteří se dostávají do role jejich klienta, zákazníka, pacienta, nebo také hosta televizního či rozhlasového pořadu. (Hoffmannová – Müllerová 2000: 7) Přestože každý dialog je

¹ Viz kapitola 5.4. Interview (rozhovor) (str. 14).

² Za instituci je považováno zařízení, podnik, úřad či organizace s širší působností, které se ve své činnosti řídí určitými pravidly a mohou zasahovat do soukromého života občana, např. škola, soud, různé úřady nebo média. (Hoffmannová – Müllerová 2000: 7)

charakterizován specifickými podmínkami dané komunikační situace, v institucionálních rozhovorech se určité pragmatické, interakční i jazykové jevy opakují. (Marková – Müllerová – Hoffmannová 1999: 198) Opakující se charakter těchto dialogů vyplývá z jejich institucí předem stanoveného cíle a pevně vymezených rolí účastníků rozhovoru, jejichž chování má tuto roli naplňovat. (Müllerová – Hoffmannová 1994: 55; Čmejrková 2003: 89)

Střídání rolí mluvčího a posluchače³ je v institucionálních dialozích na rozdíl od běžných komunikačních situací, které bývají z hlediska výměny komunikačních rolí symetrické, omezeno institucionálním rámcem. (Čmejrková 2011b: 65) Dominantní postavení zde přísluší představiteli instituce, který rozhovor řídí, určuje délku jeho trvání, členění na jednotlivé části i tematickou skladbu. (Marková – Müllerová – Hoffmannová 1999: 199) Pokud je jím moderátor jakožto zástupce mediální organizace,⁴ hovoříme o dialogu mediálním.

5.3. Mediální dialog

Mediální dialogy jsou institucionalizovanou formou dialogů přirozených. (Čmejrková 2013a: 9) Reciprocita charakteristická pro běžné dialogy, která dává oběma účastníkům rozhovoru stejné možnosti vzájemně na sebe reagovat, je zde překryta normami institucionálního žánru. Role tazatele přísluší výhradně moderátorovi pořadu a úkolem hosta je pouze odpovídat. (Čmejrková 2011a: 256)

Také host, a zejména politik, mívá ovšem vlastní představu o tom, co by mělo, případně nemělo v rozhovoru zaznít⁵ a zatímco moderátor jej může ze své institucionální pozice v jeho řeči omezovat a usměrňovat,⁶ host si totéž vůči moderátorovi dovolit nemůže. Konflikt komunikačních cílů moderátora a hosta a nerovné možnosti jejich naplňování jsou pak podle Weizmanové (1998, 2009) důvodem výbušného potenciálu (*challenging potential*) mediálních dialogů. (tamtéž: 257)

Dalším charakteristickým rysem těchto dialogů je jejich triadická struktura. Mediální dialogy jsou projevy veřejné, určené širokému publiku. (Müllerová 2011: 70) Podobně jako dialog na divadelním jevišti se i mediální rozhovor odehrává zdánlivě jen mezi dvěma osobami. Ve skutečnosti je inscenovaný pro diváky (či posluchače), kteří jsou jeho svědky

³ Viz kapitola 6.1.3. Mechanismus střídání mluvčích (turn-taking) (str. 26).

⁴ Mediální organizace je konkrétní jednotka instituce médií, např. konkrétní redakce nebo televizní či rozhlasová stanice. (Reifová a kol. 2004: 174)

⁵ Viz kapitola 5.5.3. Řízení interview s politiky (str. 20).

⁶ Viz kapitola 5.5.2. Moderátor – dirigent (str. 18).

prostřednictvím televizních obrazovek (rozhlasového přijímače) a někdy přímo ve studiu. (Čmejková 2011a: 253)

Přítomnost třetích osob se do mediálního dialogu promítá už na povrchové rovině. Moderátor některé své promluvy, totiž zahajovací a závěrečné, věnuje divákům, ostatní pak adresuje pouze svému hostu, ovšem se stálým zřetelem k publiku.⁷ Teorie dialogu popisuje povahu takových dialogů termínem *recipients design* či *audience design*, nebo je označuje za „orientované na publikum“ (*public oriented, public driven*). (tamtéž: 254)

Žánrem mediálního dialogu je interview v audiovizuálních médiích. Následující kapitola představuje interview širěji, jako žánr uplatňovaný ve všech typech hromadných sdělovacích prostředků. Citace moderátorek Zuzany Tvarůžkové a Světlany Witowské, které budou od této kapitoly teoretickou část práce doplňovat, se naopak týkají konkrétně pořadu Interview ČT24.⁸

5.4. Interview (rozhovor)

Slovo interview, v překladu rozhovor, původně označovalo základní novinářskou metodu sbírání informací, hrubého materiálu, který byl následně zpracován do konečné podoby novinové zprávy. (Clayman – Heritage 2002: 1) Vzhledem k informativnímu potenciálu odpovědí interviewovaného i otázek tazatele však může být interview jako celek komunikátem samo o sobě. (Hirschová 2006: 218)

Dnes již interview patří k základním publicistickým žánrům a tvoří podstatnou část mediální produkce. Definovat jej můžeme jako dialog mezi novinářem a osobou (často politikem či odborníkem), která se může vyjádřit k medializovanému dění, jenž je určený ke zveřejnění v médiu.⁹ (Clayman – Heritage 2002: 1)

„Snažíme se do Interview zvat takzvané ‚aktéry‘ dne, tedy lidi, kteří mají k aktuálnímu tématu co říct a jsou přímými účastníky dění.“ (SW)

Interview je založeno na sledu otázek tazatele (novináře) a odpovědích tázaného, přičemž otázky jsou většinou vystavěny tak, aby vyvolaly obsáhlejší odpověď. (Müllerová 2003: 118)

⁷ Viz kapitola 5.5.3.2. Reformulace odpovědí hosta (str. 21).

⁸ Citace moderátorek pochází z jejich odpovědí na otázky, které jim byly zaslány prostřednictvím e-mailu. Odpovědi v celém změní jsou i s otázkami přiloženy k práci jako příloha č. 2 a jejich součástí jsou také medailony obou moderátorek. Citace moderátorek uvedené v textu jsou označeny jejich iniciálami – citace Zuzany Tvarůžkové písmeny ZT a citace Světlany Witowské písmeny SW.

⁹ Tradice vymezení interview jsou ovšem různé. Přístupy autorů k interview se liší podle toho, věnují-li se analyzování mediálních dialogů (srov. např. Čmejková 2003), nebo se zabývají žánrem interview z hlediska stylistiky (srov. např. Jílek 2009).

Jílek (2009: 95–96) odlišuje dvě jeho stylově aktivní modifikace – interview zpravodajské a publicistické. Rozdíl mezi nimi vysvětluje jednak návazností jednotlivých otázek, která je charakteristická pouze pro interview publicistické, jednak tím, že v tomto typu rozhovoru užívají novináři více typů otázek,¹⁰ případně otázku nahrazují oznamovací větou či nedokončenou výpovědí, na které dotazovaný navazuje.

Podle Minářové (2011: 249) je dnes žánr interview častý jak v mluvené komunikaci, tak v tisku, přičemž ale upozorňuje, že „*v psané formě bývají repliky otázek už částečně stylizované a bezprostřední odpovědi formulačně upravované.*“ Reportér v rozhlase a televizi sice také pracuje se stříhem, ale musí při tom dodržovat řadu slovesných, intonačních, fonetických a v případě televize i obrazových faktorů. (Štorkán 1980: 133) Nejadekvátnější formu, velice blízkou běžnému rozhovoru v mezilidské komunikaci, proto interview získává v televizi. (Hladký 1986: 256)

5.4.1. Televizní interview

Vizuální složka televizního interview, která u rozhovorů v rozhlase a tisku absentuje, obohacuje komunikát o autentickou podobu jeho účastníků a umožňuje zachytit jejich projev v nejpřirozenější podobě, včetně pohybů, gest a paralingvistických výrazových prostředků. (Hladký 1986: 256–257) Zvlášť autentické je pak televizní interview vysílané naživo.

„[...] kouzlem živého vysílání je, že nikdo ani nemůže dopředu vědět, co v příští vteřině řekne nejen host, ale i já. Důležitá je proto vzájemná důvěra a shoda na přístupu k vedení rozhovorů a vzájemný respekt, což se v našem týmu podařilo vytvořit.“ (ZT)

Obraz jakožto hlavní komponenta televizního interview má ale i svá úskalí. Televizní kamera totiž může odhalit falešná gesta, pózy či přehrávání, tedy veškeré prohřešky, které zůstávají při rozhlasovém a novinovém interview skryty. (Štorkán 1980: 134–135) Zatímco pro diváky je televizní interview oproti rozhovorům v rozhlase a tisku atraktivní podívanou, pro jeho účastníky, především hosty, může být méně komfortní.

Müllerová (1994: 75) hovoří o „televizní situaci“, která od účastníků televizního interview vyžaduje chovat se přirozeně jako při běžném rozhovoru, ovšem v souladu s normami

¹⁰ Jílek (2009: 76, 95) zde užívá typologii otázek podle Štorkána (1978), který rozlišuje otázky dichotomické, jež vyžadují odpověď ano či ne, otázky alternativní, které vyčerpávají možnost variant odpovědi, otázky kontrolní, ověřující některou z předchozích odpovědí, a otázky otevřené, které umožňují projevení názoru bez omezení. Jílek navíc uvádí otázky doplňovací, které novinář pokládá ve chvíli, kdy interviewovaný nezodpoví položenou otázku dostatečně plně či přesně. Zatímco v publicistickém interview pak užívají novináři všechny uvedené typy otázek, ve zpravodajském interview pouze otázky alternativní, dichotomické a doplňující.

veřejného vystupování a s vědomím, že je jejich vystupování sledováno, hodnoceno a interpretováno diváky. Přítomnost televizní kamery podle ní „*může svazovat neverbální chování zvláště těch účastníků, kteří se před ní často nepohybují.*“ Výhodnější pozici má v tomto moderátor. Pohyb před kamerou je pro něj samozřejmostí a součástí jeho každodenní práce, o které pojednávají následující kapitoly.

5.5. Moderátor

Klíčovou postavou televizní relace je její moderátor. „*Svým autorským projevem vtiskuje pořadu osobitou pečť, a to do té míry, že si diváci mohou spojovat celý pořad s jeho osobností.*“ (Koščo 1984: 159) Moderátor se pro ně stává identifikátorem, „kotvou“ pořadu.¹¹ (Ruß-Mohl 2005: 143)

Osvaldová s Haladou (2007: 121) charakterizují moderátora jako průvodce pořadem, který uvádí, řídí a prezentuje, a zároveň jako prostředníka mezi jeho účastníky a diváky. Dále uvádějí, že práce moderátora v sobě spojuje několik tradičních novinářských profesí, a to redaktorskou, hlasatelskou, reportérskou, ale i komentátorskou a částečně také režisérskou a dramaturgickou. Nároky kladené na moderátory televizních pořadů jsou proto značně vysoké. (Kraus 1982: 224)

Jednou z nejdůležitějších složek kompetence moderátora je jeho informovanost, tedy věcná znalost diskutované problematiky, s čímž souvisí i důkladná příprava na každý pořad. (Müllerová 2003: 133) Přípravu a promyšlenou strukturu otázek rozhovoru považuje Moravec (2006: 42) za základní předpoklady dobrého zvládnutí interview.

„*Moje osobní příprava spočívá v každodenním sledování zpravodajských událostí, čtení zahraničních textů a sledování zejména zahraničních TV (kvůli mezinárodním tématům, která jsou ve vysílání mnohem častěji než dříve), zpravodajských i publicistických analýz a komentářů. Na konkrétní vysílání se připravuji v průměru 5 hodin – sepisuji konkrétní otázky, hledám informace v agenturách, návrzích zákonů, v textech o vybraném hostovi.*“ (ZT)

„*Musím přečíst co nejvíc zdrojů a komentářů k danému tématu, mít přehled. Vždy se snažím najít co nejvíc rozhovorů s hostem, abych věděla, jaký má na daná témata názor a mohla si připravit oponentní otázky. Příprava trvá několik hodin. S řešeršemi mi pomáhají kolegové z DOSu (dokumentační středisko), ale řešerše si dělám i sama, snažím se využít co nejvíc*

¹¹ V Americe se moderátoři pro svou schopnost „ukotvovat“ daný program označují slovem *anchors*, česky kotvy. (Ruß-Mohl 2005: 143)

různých zdrojů – noviny, internet, odborné články, komentáře, případně požádám o konzultaci kolegy novináře, kteří se danému tématu věnují dlouhodobě.“ (SW)

Informovanost řadí k vlastnostem, kterými by měl moderátor disponovat, také Buček (2012: 78–83), který rozděluje kompetence moderátorů na profesionální a charakterové (osobnostní a výrazové). K profesionálním vlastnostem řadí **přesvědčivost** při zprostředkovávání vlastních a získaných informací, **důvěryhodnost** jakožto jistou míru objektivnosti působení na recipienty i na ostatní účastníky komunikace, **profesionalitu**¹² danou znalostí diskutované problematiky, schopností logického myšlení a řeči a dovedností pohotové reakce, **autoritativnost**, tj. kompetentnost získanou přesvědčivostí a spolehlivostí při podávání informací, **znalost tématu**, jež předpokládá schopnost poznávat, hodnotit a ozřejmit jevy příjemcům tak, aby vynikly jejich charakteristické rysy, a **sebejistotu**, která souvisí s asertivním přístupem moderátora.¹³ Jako charakterové vlastnosti moderátorů pak uvádí sympatičnost (atraktivnost), zájem o diváka, přirozenost ve vystupování, příjemný hlas, upravenost, podnětnost (schopnost vyvolat u příjemců aktivní příjem informací), přívětivost (vůči hostům i divákům) a přiměřenou sebezprezentaci.

„Moderátor by měl být schopný obstát v argumentaci, měl by být věcný a pohotový, pravdivý, nezaujatý, v něčem i uvolněný, citlivý v tom, kdy hosta přerušit a kdy ho má nechat vyprávět.“ (ZT)

„Podle mě by měl být moderátor profesionální (nestýkat se s politiky v soukromí), objektivní, vzdělaný, empatický, měl by umět správně česky, být kritický i sám k sobě, mít přehled o dění doma i ve světě, vyrovnaný (duševně) a nestranný. Neměl by se nechat snadno vyvést z míry a měl by si umět udržet odstup.“ (SW)

5.5.1. Trojí role moderátora

Nestrannost, kterou ve svém výčtu vlastností moderátora zmiňuje Světlana Witowská, souvisí s tím, do jaké míry dokáže moderátor skloubit své chování v rolích, které při vedení dialogu plní, tj. v roli institucionální, interakční a soukromé. Na jedné straně vystupuje jako zástupce instituce a průvodce pořadem, který řídí, na straně druhé se však někdy projevuje jako soukromá osoba, jež se zajímá o předmět hovoru, dává najevo své názory a stanoviska či osobní vztah k ostatním účastníkům rozhovoru. Interview tím získává rysy jak institucionální, tak

¹² Profesionální zdatnost moderátora je schopnost relativní – je souhrnným vyjádřením stupně moderátorovy připravenosti (vzdělání, talent, řečové a jazykové dispozice, jeho zkušenosti a ambice). (Buček 2012: 80)

¹³ Asertivní moderátor je schopen navázat a rozvinout přiměřenou komunikaci a vyhnout se manipulativním tendencím ze strany hostů, aniž by při tom porušoval jejich nebo vlastní asertivní práva. (Buček 2012: 81)

individuální komunikace. Moderátoři veřejnoprávních médií pak musí usilovat přinejmenším o jejich rovnováhu. (Müllerová 2003: 117–118, 154)

Moderátoři diskusních pořadů České televize jsou povinni zachovávat nestrannost. Divák by neměl z jejich vystupování v pořadu poznat, jaký k diskutovanému problému nebo diskutujícím zaujímají postoj. Moderátoři vždy iniciují otevřenou výměnu názorů mezi pozvanými diskutujícími, současně však dbají na dodržování pravidel čestně vedené diskuse. (Kodex České televize 2003: 17)

Vzhledem k tématu této práce se následující kapitoly zabývají výhradně interakční rolí moderátora – úlohami, které tato role obnáší, a vybranými regulačními technikami, jejichž pomocí může moderátor tyto úlohy naplňovat.

5.5.2. Moderátor – dirigent

Štorkán (1980: 137) příhodně přirovnává moderátora k dirigentovi. Interview by podle něj měl moderátor vést tak, aby jej mohl řídit, „dirigovat“ v duchu zamýšleného záměru. Za nejvyšší organizační autoritu v rozhovoru označuje moderátora také Müllerová (1999: 171), která mezi jeho úlohy při vedení rozhovoru řadí následující:

- **organizovat dění v rozhovoru**, tj. zahajovat, zakončovat a členit pořad pomocí více či méně stereotypních promluv a sledovat vymezený čas;
- **řídit interakční dění** v debatě, rozhodovat o udělování slova hostům s ohledem na to, který z hostů může v daném okamžiku reagovat nejlépe, případně který verbálně nebo neverbálně naznačí, že by reagovat chtěl;
- **řídit rozhovor tematicky**, čili rozhodovat o ukončení tématu, resp. subtématu, rozvíjet téma kladením otázek a regulovat promluvy diskutujících tak, aby neodbíhali od tématu, odpovídali věcně a nevyhýbali se odpovědi;
- **mírnit konflikty** mezi účastníky debaty, aby se různost jejich názorů nevystupňovala do přetrvávajícího konfliktu;¹⁴
- naopak **vnášet pochybnosti** do zdánlivě neproblematických tvrzení hostů, vyhledávat v nich nesrovnalosti a problémy;
- **dbát, aby se účastníci diskuse chovali zdvořile**. (Müllerová 1999: 173–177)

¹⁴ Havlík (2008b: 14) v kontextu úkolů moderátorů politických debat upozorňuje, že zájmem televizních stanic je také to, aby byly debaty přitažlivé pro diváky, tedy dynamické a živé. Od moderátorů je proto vyžadováno, aby názorové střety politiků podněcovali a debaty organizovali jako jejich souboj. Takto orientované pořady bývají označovány slovem *confrontainment*, tj. konfrontace pro zábavu. (Bartošek 2002: 69)

Rozsah úkolů moderátora při řízení rozhovoru se odvíjí od typu daného pořadu, který je určován jednak konstelací účastníků, jednak záměrem, s nímž je host do studia zván. (Čmejková 2003: 81) Pojem interview se může vztahovat ke klasické představě rozhovoru mezi jedním moderátorem a jedním hostem, ale také k diskusním pořadům s větším počtem účastníků jako jsou besedy a politické duely, debaty či diskuse.¹⁵ (Hoffmannová 2013: 129)

Úkolem moderátora takových pořadů je především zajišťovat rovnoměrné rozdělování času mezi všechny hosty. Pořadí jejich vstupů do diskuse určuje udělováním slova, které jim podle potřeby také odjímá. (Müllerová – Hoffmannová 1994: 29) V debatách a diskusích, které slouží k prezentaci odlišných názorů a postojů politických oponentů (Bartošek 2002: 69), jsou veřejnoprávní média povinna usilovat o jejich vyváženost.¹⁶

Česká televize dbá, aby hlavní názorové proudy sporu dostaly rovnoměrný prostor k vyjádření. Pokud to není možné zajistit, musí roli kvalifikovaného oponenta sehrát moderátor nebo jím pozvaný host, především uváděním protikladných, v diskusi nezastoupených argumentů. (Kodex České televize 2003: 17)

Politické interview (s jedním i více hosty) je z hlediska jejich řízení moderátorem specifické. Heritage s Claymanem (2010: 227) hovoří v této souvislosti o vlivu dvou profesionálních norem žurnalistiky: normy objektivity (*norm of objectivity*), která novinářům ukládá povinnost zachovávat objektivitu a nestrannost, a (neméně důležité) normy konfliktnosti (*norm of adversarialness*), podle níž by měl být jejich přístup k vedení rozhovoru s politiky zároveň přiměřeně konfliktní. V zájmu veřejnosti, kterou zastupují, by proto měli aktivně zpochybňovat tvrzení politiků a konfrontovat je s informacemi ze svých zdrojů.¹⁷

„[...] u politiků musím být víc ve střehu a mít jak se říká ‚dostatečně nabito‘. Vypsat si přesné citace hostů, které používám při konfrontaci, případně mít dostatek argumentů proti názorům hosta. Vždy se snažím být oponentem.“ (SW)

¹⁵ Jílek (2005: 124–126) vysvětluje rozdíl mezi besedou, debatou a diskusí na základě jejich cíle a míry konfliktnosti průběhu. Účelem besedy, rozhovoru na určité, často odborné téma, je komplexní pohled na danou problematiku. Její průběh je bezkonfliktní a neměla by přejít ve výměnu názorů účastníků. Cílem debaty je naopak předložit zejména odlišné či protichůdné názory debatérů, přičemž výsledkem má být jejich konfrontace, nikoliv názorový konsenzus. Tím se debata odlišuje od diskuse, která má vyústit ve společné stanovisko všech diskutujících.

¹⁶ Na rovině výrobních rutin novinářské práce se vyvážeností rozumí požadavek neprezentovat událost pouze z perspektivy jednoho z účastníků. Schematicky bývá tento přístup k vyváženosti formulován do požadavku „nechat promluvit obě strany“. (Jirák – Köpplová 2007: 129)

¹⁷ Norma konfliktnosti by měla být tím, co znemožní učinit z interview platformu, jež by byla pro politiky pohodlná a vstřícná k jejich vlastním, přibarveným verzím pravdy. (Heritage – Clayman 2010: 227)

„Moderátor podle mě nemá být názorovým oponentem, ale oponentem faktickým, to je pro mě asi nejdůležitější zásada, navíc v době, kdy se mezi fakty rozlišuje čím dál méně. Tedy nejde mi o to, že si třeba politik myslí něco jiného než já, ale já si vždy dávám za úkol zjistit, na základě čeho k tomu došel.“ (ZT)

5.5.3. Řízení interview s politiky

Rozhovory s politiky pak mívají, oproti interview s nepolitickými hosty, méně hladký průběh. Pravidelnost sledu otázek a odpovědí narušuje jejich neochota, opatrnost či neschopnost jasně a věcně odpovídat na moderátorovy otázky. Nerespektují moderátorovu institucionální převahu a odmítají se podřídit jeho organizačnímu řízení rozhovoru. (Müllerová 2013: 90–91) Interview vnímají jako příležitost oslovit širokou veřejnost, své potenciální voliče. (Čmejrková 2011a: 257) Snaží se proto nastolovat v rozhovoru vlastní témata, která se jim jeví jako výhodná (Čmejrková 2013b: 59) a odpovědím na nepříjemné otázky se v zájmu pozitivní sebereprezentace vyhýbají.

„Pokud se host vyhýbá odpovědím, může se stát, že má rozhovor konfrontační atmosféru, není to ale mým úkolem. Úkolem je vést rozhovor, který bude přínosný pro diváky – aby se dozvěděli něco nového, případně aby se o daném tématu dozvěděli trochu víc informací, než se běžně dočtou v novinách nebo na internetu.“ (SW)

„[...] je ale nutné předat divákovi přehled o tom, co ho vede k politickým postojům, protože nese moc a odpovědnost, kterou získal díky svým voličům, a to i za cenu konfrontačního vedení rozhovoru, který by měl být férový.“ (ZT)

V situacích, kdy host neplní svou komunikační roli, je právem i povinností moderátora vrátit interview zpět do jeho institucionálního rámce. (Čmejrková 2003: 90) Činit tak může pomocí různých regulačních technik, jako je kladení specifických typů otázek, vyzývání k odpovědi, konstatování nebo shrnování řečeného. (tamtéž: 93) Následují podkapitoly se zabývají technikami přerušování, reformulování odpovědí hosta a vznášení námitek, které jsou v této práci analyzovány.

5.5.3.1. Přerušování¹⁸

Přerušování je charakteristické pro rozhovory s politiky, jejichž řeč bývá málo srozumitelná nebo příliš obecná. Institucionální pozice opravňuje moderátora přerušit je a požadovat, aby na toto přerušení určitým způsobem reagovali. (Müllerová 2013: 104)

„Vstupování do řeči je někdy nevyhnutelné, protože zejména politik chce prezentovat své postoje a nejráději by často samozřejmě mluvil bez přerušování. Zároveň se pak také může stát, že se dostanete jen k jednomu tématu.“ (ZT)

Podle Havlíka (2008b: 14) přerušují moderátoři své hosty ze dvou důvodů: (1) v debatě s více hosty hlídají čas jako šachové hodiny a s ohledem na požadavek vyváženosti hosta přerušují, mluví-li příliš dlouho, nebo (2) v případě jednoho i více hostů chtějí udržet jejich odpověď v předpokládaném směru a přerušují je, pokud usoudí, že nemluví k věci.

„Pokud host vědomě a cíleně uhýbá od tématu, neodpovídá na položené otázky, myslím, že je úkolem moderátora diskusi vést, tedy ji i usměrnit a přerušit. Ne za každou cenu, ale jsou situace, kdy to jinak nejde. Interview ČT24 se vysílá živě, trvá 26 minut, takže je možné nechat hostům dost času na vysvětlení problému, ale jen do jisté míry. To je asi nejtěžší věc, kterou neustále řeším. Víím, že to nepůsobí dobře na diváky, ale někdy je nutné hosta přerušit a zopakovat položenou otázku i několikrát za sebou.“ (SW)

Moderátor proto neustále hodnotí odpovědi hostů, jejich přesnost či vágnost, přímost či vyhýbavost, a přerušuje je v situacích, kdy není s jejich odpovědi v tomto smyslu spokojen. Často při tom užívá další regulační techniku – techniku reformulace. (Čmejrková 2003: 103)

5.5.3.2. Reformulace odpovědi hosta

Důležitou činností moderátora je jeho činnost rekonstrukční, při níž s ohledem na diváky vystihuje, domýšlí či jasně formuluje nejednoznačné, vyhýbavé nebo příliš obecné odpovědi hosta. (Müllerová 2003: 154) K přímé odpovědi jej totiž může nutit jen do určité míry, jelikož nemůže opakovat jednu otázku stále dokola. Pokud se host jednoznačné odpovědi vyhýbá,

¹⁸ Z analytického hlediska je problematika přerušování blíže popsána v podkapitole analytického aparátu v návaznosti na vysvětlení podstaty mechanismu střídání mluvčích v rozhovoru a projektování místa relevantního z hlediska vystřídání mluvčích, se kterými úzce souvisí. (viz kapitola 6.1.4.1. Překryv vs. přerušování, str. 27).

může mu moderátor navrhnout vlastní variantu odpovědi. Pro toto počínání zavedl Heritage (1985) kategorii (re)formulací.¹⁹ (Čmejrková 2003: 94)

Tazatelovy formulace se vztahují k předchozímu sdělení interviewovaného a navrhují směr pro jeho sdělení následující. Hledají smysl předchozího výroku, čímž mění jeho zaměření, reformulují jeho podstatu, činí explicitním to, co bylo v předchozím výroku vyjádřeno implicitně, nebo vyvozují závěry o jeho presupozicích či implikacích.²⁰ (Heritage 1985: 104)

Podle Čmejrkové (2003: 103) jsou reformulace jednou z nejužívanějších technik, jíž moderátor řeč interviewovaného usměrňuje. Jedná se o repliky, v nichž shrnuje předchozí odpovědi hosta a převádí je (i pro snazší porozumění diváků) do vlastních slov. (Hoffmannová 2011: 143) Často při tom užívá výrazů *čili, neboli, takže, říkáte, chcete říct, podle vás, to znamená, čili vy chcete říct, čili když to shrnu* apod. (Čmejrková 2003: 103)

Z odpovědí hostů vybírá klíčové informace, konkretizuje je a obvykle z nich vyvozuje určité důsledky. Některé reformulace jsou proto vůči hostům spíše kooperativní, jiné provokativní. Jelikož odpověď většinou zjednodušují, vyvolávají ze strany hosta další, souhlasné či nesouhlasné reakce. Host může moderátorovu reformulaci přijmout a explicitně s ní souhlasit (*ano*), přijmout ji s výhradami (*ano, ale...*), opravit její část, nebo celou reformulaci zcela odmítnout (*to neříkám*). (Čmejrková 2003: 103–105)

Reformulace bývají také projevem toho, že si moderátor připravil určité tvrzení, které formuloval nejprve jako otázku a poté v podobě reformulace hostovy odpovědi. Takovými reformulacemi „*moderátor nutí svého hosta, aby manévroval v úzkém prostoru, který mu předem vymezil formulací své otázky nabitě presupozicemi*.“ (tamtéž: 105)

5.5.3.3. Vznášení námitek

Projevení nesouhlasu v podobě námítky zaznívá v rozhovoru i ze strany moderátora. Na rozdíl od hostů však může moderátor vznášet námítky při řízení rozhovoru oprávněně. (Havlík 2008b: 13) V případě interview s jedním hostem, kde sehrává roli jeho oponenta, je od něj konfrontování hosta protichůdnými stanovisky a vyjadřování nesouhlasu s jeho pochybnými tvrzeními přímo vyžadováno.²¹

¹⁹ Heritage (1985) pracuje s anglickým výrazem *formulation*, v českém prostředí se však používá pojem „reformulace“ (srov. Čmejrková 2003; Hoffmannová 2011), který je pro tuto techniku spočívající v opakovaném zformulování odpovědi výstižnější.

²⁰ Vlastní překlad.

²¹ Viz kapitola 5.5.2. Moderátor – dirigent (str. 18).

„Já volím přístup, že zjišťuji, co ho k danému rozhodnutí vedlo, na základě čeho k nim došel, a zda-li je ve svých názorech konzistentní a dokáže je obhájit, případně zda se nedopouští fabulací.“ (ZT)

Z jazykových prostředků, které slouží jako signály protikladných postojů nebo názorů partnerů v rozhovoru, se uplatňuje slovo *no*, spojka *ale* a jiné spojky s podobným (odporovacím, namítacím nebo důsledkovým) významem. Mluvčí jimi při sporu či vzrušené debatě začínají své repliky, v nichž si vzájemně odporují, namítají, stavějí protiargumenty či si vyměňují názory. (Müllerová 1991: 251)

Vznášení námitek může být nahlíženo také z perspektivy zdvořilosti. Způsoby řešení problémů a sporů jsou totiž ovlivňovány komunikačními normami, jimiž se jednání řídí. *„Jejich součástí je zdvořilost, vědomí veřejnosti atp., které působí, že např. nesouhlas a protikladné stanovisko se často nevyjadřují přímo a vyhroceně, a pokud tomu tak je, děje se to ve chvíli, kdy vrcholí spory a kdy účastníci komunikační normy překračují, nedodržují pravidla výměny mluvčích a reagují rychle, předčasně a bezprostředně.“ (tamtéž: 253)*

6. ANALYTICKÝ APARÁT

Analýza v této práci vychází z metody konverzační analýzy. Následující kapitoly představují tento analytický přístup, jeho základní pojmy a koncepty, se kterými bylo při analyzování způsobu řízení rozhovoru operováno. Pro potřeby analýzy je zde také definována otázka a vysvětlen rozdíl mezi otázkou a dotazem.

6.1. Konverzační analýza

Základy konverzační analýzy byly položeny koncem 60. let v USA. Za jejího zakladatele je považován Harvey Sacks spolu se svými spolupracovníky E. A. Schegloffem a G. Jeffersonovou (1974, 1977). (Hoffmannová – Müllerová 1992: 111) Sacks ve svém výzkumu vycházel z etnometodologie²² Harolda Garfinkela (1967), protože bývá konverzační analýza označována také přívlastkem etnometodologická. Konverzační analýza nepohlíží na rozhovor jako na pouhou výměnu informací, ale jako na interakci, prováděné sociální jednání. (Havlík 2012: 12–13)

Cílem konverzačních analytiků je odhalit a interpretovat vzorce, interakční techniky a zákonitosti organizace rozhovoru, jež se v komunikaci opakují. Na základě přepisu nahrávky rozhovoru rekonstruují, jak jednotliví mluvčí rozumějí replikám svých komunikačních partnerů (Sedláková 2014: 463–464) a studují, jaké strukturní problémy rozhovoru mluvčí řeší a jaké prostředky mají při tom v každodenním životě k dispozici. (Nekvapil 1999/2000)

Hirschová (2006: 203) upozorňuje, že metody konverzační analýzy jsou výrazně empirické a jakákoli teoretická zobecnění se opírají o popis velkého množství materiálu. I tak jde ovšem o zobecnění v rámci popsaného materiálového souboru, nikoliv o teoretický konstrukt, který by měl ambice být obecně platný.

Počáteční zaměření konverzační analýzy na běžnou každodenní komunikaci se přibližně od 70. let začalo rozšiřovat o výzkum interakce v institucionálních podmínkách (Hirschová 2006: 199) a pozornost výzkumníků se přesunula od výstavby krátkých sekvencí k rozsáhlejším interakčním strukturám. „*Zkoumá se míra realizace schématu sekvencí strukturou a případné kompenzační strategie při nedodržení schématu.*“ (Hoffmannová – Müllerová 1992: 117)

²² Původem radikální varianta americké sociologie z první poloviny 60. let. Studuje produkci, resp. reprodukci sociální skutečnosti v každodenním životě, a to se zřetelem k metodám, které členové příslušného kulturního společenství při produkování sociální skutečnosti a jejího řádu používají. (Nekvapil 1999/2000)

6.1.1. Transkript v konverzační analýze

Pro konverzační analytiku je zásadní práce s autentickým materiálem. Dialogy, jež jsou předmětem analýzy, se nahrávají a detailně transkribují. (Hirschová 2006: 202) Vyhotovený transkript neboli přepis je v konverzační analýze kompromisem mezi standardním pravopisem a fonetickou transkripcí. (Nekvapil 1999/2000) Výzkumníci v něm zaznamenávají vše relevantní, ovšem ekonomicky, se zřetelem k tomu, jaké jevy budou skutečně analyzovat. (Kaderka – Svobodová 2006: 19–20)

Z hlediska smyslu promluv a celkového vyznění rozhovoru je za relevantní považováno zaznamenávání intonace, pauz a jejich délky, umístování důrazů nebo prodlužování samohlásek. Formou komentáře přepisovatele bývají zaznamenávány také činnosti prováděné při mluvení (např. smích) a jiné prvky, které mohou být pro interpretaci jednotlivých výpovědí i vztahů mezi komunikanty rovněž důležité (např. překrývání promluv). (Hirschová 2006: 202–203)

Pravidla přepisování rozhovorů shrnují Kaderka a Svobodová (2006: 19) v manuálu k vyhotovování transkriptů pro korpus mluvené češtiny DIALOG, který vzniká v Ústavu pro jazyk český Akademie věd České republiky a shromažďuje přepisy diskusních pořadů českých televizí. Tyto instrukce byly závazné i pro vytváření transkriptů v této práci.²³

6.1.2. Základní pojmy konverzační analýzy

Vysoká členitost dialogu vyplývá již ze samotné jeho podstaty spočívající ve střídání mluvčích. Základní jednotkou členění dialogu je **replika** (*turn*), kterou tvoří souvislý úsek textu, pronesený jedním z účastníků rozhovoru, aniž by ho vystřídal nebo přerušil mluvčí jiný. Replika může být tvořena jednou nebo více **výpověďmi**, což jsou intonačně ohraničené, významově a syntakticky relativně samostatné celky. Repliky jsou uspořádány do **sekvencí**, tj. do několikačlenných výměn replik mezi komunikačními partnery, v nichž na sebe vzájemně reagují a řeší jimi určitý komunikační úkol. (Müllerová – Hoffmannová 1994: 21–23)

Minimální sekvencí je dvojice replik, z nichž první má funkci iniciační, druhá reaktivní. Tyto replikové dvojice, spojené strukturně i funkčně, jsou označovány jako **párové sekvence** (*adjacency pairs*). (Hirschová 2006: 209–210) Pořadí první a druhé repliky ve dvojici je ustálené – první část replikové dvojice podmiňuje část druhou. Pronáší-li mluvčí v dialogu první repliku z ustáleného typu párové sekvence, spojuje s ní očekávání určité reakce od svého

²³ Přehled transkripčních značek jevů, které byly sledovány v této práci, je k práci přiložen jako příloha č. 3.

komunikačního partnera. (Müllerová – Hoffmannová 1994: 23–24) Nejčastějším případem replikové dvojice je pár otázka-odpověď. Otázka podmiňuje a do jisté míry vymezuje odpověď po stránce obsahové i funkční a obě repliky jsou těsně propojeny i výraznou kohezí. (Hoffmannová 2011: 141)

Z ustálených typů replikových dvojic mají některé speciální funkci. Jde o **sekvence přípravné**, pomocí kterých si mluvčí ověřuje, zda jsou splněny předpoklady pro uskutečnění jeho komunikačního záměru, a **sekvence vložené**, tj. dvojice replik, které mluvčí vkládá do jiné replikové dvojice, často za účelem vysvětlení nepochopeného významu repliky předchozí. (Müllerová – Hoffmannová 1994: 24–25) K vloženým sekvencím patří i **sekvence opravné**, které mohou mít různý rozsah a organizaci podle toho, kdo opravu inicioval, jak byla signalizována a kdo a jak ji provedl. (Hoffmannová 2011: 142)

6.1.3. Mechanismus střídání mluvčích (turn-taking)

Ústředním konceptem konverzační analýzy je střídání replik mluvčích v rozhovoru, tzv. *turn-taking* mechanismus. K vystřídání mluvčích, a tedy k zajištění toho, aby hovořil vždy jen jeden mluvčí, používají účastníci rozhovoru metody, které lze formulovat jako systém čtyř pravidel. (Nekvapil 1999/2000)

Dosavadní mluvčí může (1) učinit ve své řeči odmlku a umožnit tím svému komunikačnímu partnerovi, aby se ujal slova, nebo ho (2) k tomu explicitně vyzve, například oslovením. Dosavadní posluchač pak buď slovo převezme, anebo – pokud tak neučiní – (3) může pokračovat v řeči mluvčí původní. (Hoffmannová – Müllerová 1992: 115) V takovém případě (4) se pravidla 1 – 3 opakují, dokud k vystřídání mluvčích nedojde. (Nekvapil 1999/2000)

6.1.4. Místo relevantní z hlediska přechodu (transition relevance place)

K vystřídání mluvčích může v přirozeném dialogu dojít prakticky kdykoli, ale některá místa jsou k tomu zvláště vhodná. Tyto potenciální předěly – místa relevantní z hlediska přechodu (MRP)²⁴ – vznikají na hranici syntaktických konstrukcí, intonačních úseků nebo segmentů sjednocených významově a funkčně a bývají mluvčím signalizovány verbálně i neverbálně (poklesem hlasu, pauzou, pohledem, gestem či pohybem). Zvláště silné jsou potom předěly

²⁴ Soudloví „místo relevantní z hlediska přechodu“ (a zkratku MRP) užívá jako překlad anglického *transition relevance place* Havlík (2012). V české literatuře se používá i označení „místo relevantní z hlediska střídání mluvčích“ (srov. Nekvapil 1999/2000). Müllerová s Hoffmannovou (1994: 27) hovoří o vzniku „potenciálních předělů“ a Hirschová (2006: 209) označuje místo vhodné pro vstup dalšího mluvčí do dialogu jako „šev“.

utvořené kombinací více způsobů segmentace a signalizované několikanásobně. (Müllerová – Hoffmannová 1994: 27)

Podle Havlíka (2013: 228) je specifikem politických debat orientace jejich účastníků na delší, vícevýpovědní repliky. Místo relevantní pro vystřídání mluvčích je zde tudíž vyprojektováno až za několik výpovědí, až do okamžiku, kdy jsou odpověď i dotaz považovány za úplné. „V případě odpovědi to je ovšem velmi vágní kritérium pro stanovení konce repliky [...] Zásadní rozhodovací pravomoc v tomto má moderátor diskuse.“

Zejména v politických debatách proto často dochází k souběžnému mluvení, tj. k překryvu replik jejich účastníků. Zaviněno může být ze strany hosta, jenž má potřebu okamžitě reagovat na výrok svého oponenta, nebo když brzy pochopí, k čemu moderátor svou otázkou směřuje, a začne odpovídat dřív, než ji dokončí. Způsobeno může být také vstupem moderátora do řeči hosta za účelem usměrnění jeho odpovědi či předání slova jinému z hostů.²⁵

Na základě analýzy MRP lze rozlišit dva typy simultánního mluvení, a to mechanický překryv (*overlap*)²⁶ a přerušení (*interruption*). (Havlík 2012: 9)

6.1.4.1. Překryv vs. přerušení

Pro analýzu přerušování je důležité, že vnímání potenciálních předělů je subjektivní. (Hirschová 2006: 209) Případy souběžného mluvení, které se jeví jako vědomé vskočení do řeči mluvčího, mohou být morálně neproblémovou snahou dosavadního recipienta standardně převzít repliku v okamžiku, kdy předpokládal, že dosavadní mluvčí svou řeč již dokončil. (Havlík 2008: 6)

Je proto namístě rozlišovat mezi mechanickými překryvy a přerušením, neboť jak upozorňuje Schegloff (2002 in Havlík 2012: 24), přerušení není na rozdíl od překryvu čistě popisný, ale morálně zatížený hodnotící pojem, který v sobě nese negativní hodnocení tohoto jednání.²⁷ Chceme-li tyto situace odlišit, je podle Havlíka (2012: 53) nutné analyzovat MRP, průběh překryvu replik a sekvenční umístění. Zároveň však dodává, že ani poté nelze s přesností určit, zda se jedná o přerušení či nikoliv, neboť intence mluvčích není snadné odhalit.

²⁵ Viz kapitola 5.5.3.1. Přerušování (str. 21).

²⁶ Müllerová s Hoffmannovou (1994: 28) a Hirschová (2006: 209) používají pro anglické slovo *overlap* český překlad „přesah“. Hirschová (2006: 209) jím označuje situaci, kdy svou narušenou repliku mluvčí dokončí, čímž odlišuje přesah od přerušení, které naopak vzniká, pokud replika dokončena není. Toto rozdělení ovšem problematiku přerušování zjednodušuje, jelikož nepřihlíží k možnosti různého místa vzniku překryvu ani k intenci vstupujícího mluvčí. V této práci je označení „přesah“ užíváno pouze pro situace, kdy byla replika narušena vstupem do řeči mimo MRP a zároveň dokončena (viz dále).

²⁷ Stejně lze uvažovat i o sousloví „skákání do řeči“, které se užívá v českém prostředí.

Z hlediska místa vzniku překryvu, tedy podle toho, zda mluvčí vstoupí do řeči svému komunikačnímu partnerovi v oblasti MRP, nebo mimo něj, lze odlišovat překryvy mechanické, které vznikají v souladu s fungováním mechanismu střídání mluvčích a nejsou výsledkem snahy přerušit aktuálního mluvčí a nenechat ho domluvit. (Havlík 2012: 9) Podle toho, zda vzniknou v blízkosti MRP či přímo v něm, je Havlík (2012: 53) dělí na dva základní typy:

- a) **terminální překryv**, který vzniká, když dosavadní posluchač rozpozná, že se mluvčí blíží k MRP a začne mluvit dříve, než tohoto místa dosáhne, a
- b) **souběžný start**, k němuž dochází, když se dosavadní mluvčí v MRP rozhodne ve své řeči pokračovat a zároveň s ním začne mluvit jiný účastník dialogu, který MRP identifikoval a chtěl využít pro převzetí repliky. (Müllerová – Hoffmannová 1994: 29)

Přerušeni se pak vymezuje jako vstup do řeči v místě, které není relevantní pro převzetí slova, ani v jeho okolí. (tamtéž) Nutné je ovšem zohlednit to, že ani v tomto případě nemusí být intencí vstupujícího mluvčí repliku svého komunikačního partnera přerušit. (Havlík 2012: 53)

Schegloff (2000: 5–6) uvádí čtyři typy překryvů, které se jeví jako záměrné přerušování jen na první pohled. Na rozdíl od již zmíněných (1) **terminálních překryvů** (*terminal overlaps*), které vznikají v blízkosti MRP, může k ostatním třem typům dojít mimo toto místo. Jedná se o (2) **kontinuátory** (*continuers*), tj. krátké responzivní repliky (*hm, jo jo, ano* apod.), kterými posluchač dává mluvčímu najevo, že ho poslouchá a že si je vědom toho, že svou repliku ještě nedokončil, dále (3) **podmíněné vstupy do repliky** (*conditional access to the turn*), v nichž momentální posluchač pomáhá mluvčímu při hledání vhodného slova (příp. jména) nebo iniciuje začátek své repliky a umožňuje aktuálnímu mluvčí, aby ji dokončili společně, a (4) **sborové** (*chordal/choral*) **překryvy**, k nimž se řadí takové typy promluv a činností, jež mají být vykonávány „sborově“, nikoliv postupně, např. pozdravy nebo společný smích.

O skutečně problematickém přerušeni, které je považováno za nezdvořilé, lze tedy hovořit pouze v situacích, kdy mluvčí vstoupí do repliky svého komunikačního partnera mimo MRP a se záměrem přerušeni jeho řeči. Fergusonová (1977 in Havlík 2012: 36) rozlišuje následující čtyři typy přerušeni:

- 1) **jednoduché přerušeni** (*simple interruption*), které zahrnuje souběžné mluvení (překryv replik) i přerušeni promluvy mluvčího, kterému dosavadní posluchač neumožnil svým vstupem do jeho repliky výpověď dokončit;

- 2) **přesah** (*overlap*), kdy mluvčí svou výpověď dokončí, ale jeho komunikační partner začne mluvit ještě před tím, než dospěje konce své řeči;²⁸
- 3) **vskočení do promluvy** (*butting-in*), které se od jednoduchého přerušení liší tím, že přerušovatel není ve svém záměru úspěšný – sám utne svou promluvu a momentální mluvčí pokračuje ve své řeči dál;
- 4) **tiché přerušení** (*silent interruption*), tj. situace, kdy mluvčí svou výpověď sice nedokončí, ale jeho komunikační partner se ujme slova až po pauze, takže k překryvu replik nedojde.

6.2. Otázka a dotaz

Pro potřeby analýzy v této práci bylo třeba vymezit také to, co je a není otázka. Moderátorovy repliky totiž nemají vždy formu tázací věty, a přesto funkci otázky splňují. Ačkoli jde o prostá konstatování, otázky z nich činí role účastníků interview. (Havlík 2008b: 25) Podle Čmejrkové (2003: 92–93) je proto jednodušší definovat otázku pragmaticky – jako žádost o poskytnutí informace, než syntakticky – jako výpověď mající podobu otázky. „*Otázkou můžeme tedy nazývat vše, co chápe interviewovaná osoba jako výzvu k podání informace.*“

Formálně netázací výpovědi s otázkovým významem, které vyzývají k poskytnutí určité informace, a to explicitně či implicitně (Müllerová 1982: 202), zahrnuje Havlík (2008a) do své typologie otázek pod označením „výzvové dotazy“. Rozdíl mezi otázkou a dotazem, který v této typologii zachovává, podle něj spočívá v tom, že dotazy jsou obsáhlejší, tvořené kombinací několika otázek či spojením otázky a dalších tvrzení. (Havlík 2008b: 22)

²⁸ Aby bylo možné hovořit o přerušení, považujeme zde tento typ za takovou situaci, ve které dosavadní posluchač vstoupí do řeči mluvčího v místě, které není relevantní z hlediska střídání mluvčích ani v jeho blízkosti, a momentální mluvčí svou řeč přesto dokončí. Pro jasnější odlišení této situace od jiných případů překryvů, ve kterých mohlo rovněž dojít k dokončení repliky po jejím narušení, ovšem v oblasti MRP, je tento typ označován slovem „přesah“, které je vedle výrazu „překryv“ dalším možným překladem anglického *overlap*.

7. ANALYZOVANÝ VZOREK

Tato práce analyzuje způsob řízení rozhovoru moderátorkami pořadu Interview ČT24. Jedná se o pravidelný pořad České televize, vysílaný ve všední dny od 18:28 na programu ČT24. Rozhovory v tomto pořadu trvají necelou půlhodinu a jsou vedeny jednou moderátorkou s jedním hostem – osobností, která se může vyjádřit k důležité události dne. V moderování pořadu se v týdenní periodicitě střídají moderátorky Zuzana Tvarůžková a Světlana Witovská.

7.1. Způsob výběru vzorku

Jako výzkumný vzorek byly vybrány čtyři díly pořadu Interview ČT24, z nichž dva jsou moderovány Zuzanou Tvarůžkovou a dva Světlanou Witovskou. Výběr dílů byl učiněn na základě dvou kritérií. Prvním z nich byla osobnost hosta. Vzhledem k potenciálu konfrontačnějšího rázu politických interview bylo záměrem vybrat takové díly pořadu, v nichž byli do studia pozváni politici. Druhým kritériem pak bylo to, aby s těmito politiky vedly rozhovor obě moderátorky. Na základě těchto dvou kritérií mohly být vybrány rozhovory s ministrem financí Andrejem Babišem a ministryní práce a sociálních věcí Michaelou Marksovou.

Časové rozmezí pro výběr výzkumného vzorku bylo stanoveno od počátku vysílání pořadu do 1. 9. 2016. Rešerší v internetovém archivu České televize bylo zjištěno, že v této době byl Andrej Babiš hostem pořadu celkem sedmkrát, z čehož jeden díl byl moderován Zuzanou Tvarůžkovou a šest dílů Světlanou Witovskou. S přihlédnutím k výsledkům analýzy společnosti Media Tenor,²⁹ která pro Českou televizi analyzuje její diskusní pořady a zpravodajsko-publicistické rozhovory, byl z nabízejících se rozhovorů vedených Světlanou Witovskou vybrán ten, který tato analýza vyhodnotila jako druhý nejvíce konfrontační ze všech analyzovaných rozhovorů, odvysílaných v roce 2015.

Michela Marksová byla ve stanoveném časovém rozmezí hostem pořadu celkem třikrát, z čehož jeden díl moderovala dnes již bývalá moderátorka pořadu Daniela Drtinová, jeden díl Zuzana Tvarůžková a jeden Světlana Witovská. V případě výběru dílů s Michaelou Marksovou nebylo tudíž nutné rozhodovat se mezi více možnostmi.

²⁹ Dostupné na: http://img.ceskatelevize.cz/boss/image/contents/rada-ct/vyrocní_zpravy/prilohy_15/diskuze.pdf

Pro analýzu způsobu řízení rozhovoru moderátorkami Interview ČT24 byly vybrány následující rozhovory:³⁰

- Interview ČT24 ze dne 11. 8. 2014
 - hostem Andrej Babiš, moderuje Zuzana Tvarůžková
- Interview ČT24 ze dne 19. 10. 2015
 - hostem Michaela Marksová, moderuje Zuzana Tvarůžková
- Interview ČT24 ze dne 6. 11. 2015
 - hostem Andrej Babiš, moderuje Světlana Witowská
- Interview ČT24 ze dne 6. 1. 2016
 - hostem Michaela Marksová, moderuje Světlana Witowská

³⁰ Díly jsou řazeny chronologicky. Toto pořadí je zachováno i ve všech tabulkách analýzy.

8. ANALÝZA

Cílem analýzy v této práci je deskripce způsobu vedení rozhovoru moderátorkami pořadu Interview ČT24. K jeho dosažení byl proveden kvantitativní a kvalitativní rozbor několika vzájemně provázaných jevů, které patří k ukazatelům toho, jak moderátorky naplňují svou úlohu řídit rozhovor. Sledované jevy jsou kategorizovány, kvantifikovány a zaznamenány v tabulkách či grafech. Popis, interpretaci a srovnání přístupů moderátorek k vedení rozhovoru dokreslují ukázky z transkriptů, jež byly vybírány tak, aby ilustrovaly typické případy výskytu zkoumaných jevů, případně zjištěné výchyly.

Analýza je rozdělena do tří následujících podoblastí:

1. Sekvenčnost dialogu: analýza četnosti a poměru replik, jejich typů
2. Aspekt času: analýza délky promluv mluvčích
3. Vybrané techniky řízení rozhovoru: analýza přerušování, reformulací a námitek

8.1. Analýza četnosti a poměru replik, jejich typů

V první části analýzy je proveden rozbor struktury vybraných rozhovorů z hlediska počtu a poměru replik moderátorky a hosta. Následně je pozornost zaměřena na repliky moderátorek, které jsou na základě jejich formy a otázkového potenciálu klasifikovány jako repliky tázací, netázací či výzvové.

8.1.1. Počet a poměr replik moderátorky a hosta

Při kvantifikaci replik účastníků rozhovoru bylo přihlíženo k vymezení repliky jakožto souvislého úseku textu jednoho z účastníků rozhovoru.³¹ Za repliku nebylo považováno jednoslovné (a v jednom případě dvouslovné) vstoupení do repliky aktuálního mluvčí, které bylo snahou jeho komunikačního partnera o převzetí slova, nebo paralelním responzivním přízvukováním (*hm, no, ano, jo*), kterým mluvčímu pouze signalizoval svou pozornost či porozumění. Samostatně stojící slovo *ano* bylo počítáno jako replika, pokud plnilo funkci kladné odpovědi na otázku. Následující ukázka z transkriptu č. 1 ilustruje situaci, kdy Andrej Babiš slovem *ano* pouze dával najevo svou pozornost, zatímco v úryvku č. 2 jím Michaela Marksová odpovídá (byť předčasně) na moderátorčinu otázku.

³¹ Viz kapitola 6.1.2. Základní pojmy konverzační analýzy (str. 25).

Ukázka č. 1

SW: já sem si dneska našla e váš výrok. [tradi]ční

AB: [ano]

Ukázka č. 2

ZT: tak. [a vy ste se rozhodli protože to nevyšlo tak vyso]ko [že]

MM: [ano.]

Pravidla transkribování ukládají zapisovat každou promluvu mluvčích na nový řádek. Obsahově souvislá replika pak může být v situacích souběžného mluvení „rozbita“ promluvou druhého mluvčí. Počet řádků proto neodpovídá počtu replik. Promluvy v následujícím úryvku byly počítány jako jedna replika moderátorky a jedna replika hosta.

Ukázka č. 3

ZT: =a vy víte o nějakém případě že [by někdo ((nádech)) ee]

MM: [ne u nás ne: u nás ne]

ZT: záměrně atakoval a sexuálně zneužil dítě v uprchlickém táboře, (.) protože [to podsouváte]

MM: [e ne ne ne]

ZT: tím pádem někomu kdo možná nic takového ještě něspáchal takže [z tohoto ohledu si myslíte že]

MM: [ne u nás ne opakují]

ZT: dobře aby ee děti byly [právě (.) v prostředí které připomíná vězení]

MM: [opa- já sem za a: nemluvila já sem nemluvila o dětech] ee ale sou tam sou tam ženy s dětmi ne: u nás takové zku[še]nosti

ZT: [hm]

MM: nejsou ale sou z těch uprchlických táborů když čtete zejména západoevropská média když čtete příběhy těch žen uprchlic ať s dětmi nebo bez dětí tak tam to sexuální násilí je v obrovském množství případů. ne: a [tady u nás právě není. tady u nás není.]

Jako jedna replika byly počítány také ty repliky moderátorek, které předcházely a následovaly předtočené reportáže (ukázka č. 4), a to z důvodu, že tyto sestřihy plní v televizním interview funkci citace, které by moderátorky mohly také přečíst či parafrázovat, aniž by přitom svou repliku přerušily. Předtočené reportáže jsou součástí tří ze čtyř analyzovaných rozhovorů – tři reportáže v rozhovoru Zuzany Tvarůžkové s Andrejem Babišem, jedna v rozhovoru Zuzany Tvarůžkové s Michaelou a Marksovou a dvě v rozhovoru Světlany Witowské s Michaelou Marksovou, kde došlo k obdobné situaci ještě v jednom případě, kdy byla namísto reportáže použita pouze grafika a čtená citace.

Ukázka č. 4

SW: =(nádech) senátorka wagnerová ovšem tu novelu kritizuje ještě z jiného důvodu a to že podle jejího názoru jde proti smyslu služebního zákona. podme si to poslechnout.

((začátek předtočené reportáže))

R-EW: já tvrdím že vlastně tím se tady otevřela ((střih)) mezer pro průnik tedy naprosto politické vůle o tom rozhodovat koho tam necháme a koho odvoláme což je hm v naprostém rozporu s cílem který si dal ee služební zákon obecně a totiž odpolitizovat státní službu.

((konec předtočené reportáže))

SW: souhlasíte s tím nebo máte jiný názor,

K celkovému počtu replik nejsou započítány úvodní a závěrečné repliky moderátorek a pozdravy hostů. Konečný počet a poměr jejich replik zaznamenává následující tabulka.³²

	Repliky moderátorky	Repliky hosta	Celkem
ZT + AB	49 (49,49 %)	50 (50,51 %)	99 (100 %)
ZT + MM	48 (48,48 %)	51 (51,52 %)	99 (100 %)
SW + AB	77 (52,38 %)	70 (47,62 %)	147 (100 %)
SW + MM	44 (50,57 %)	43 (49,43 %)	87 (100 %)

Tabulka č. 1: Počet a poměr replik moderátorky a hosta

³² K označení rozhovorů jsou v tabulkách užívány iniciály jejich účastníků – moderátorek Zuzany Tvarůžkové (ZT) a Světlany Witowské (SW) a hostů Andreje Babiše (AB) a Michaely Marksové (MM).

Tabulka ukazuje, že v rozhovorech vedených Zuzanou Tvarůžkovou pronesli více replik hosté, i když poměr počtu jejich replik a replik moderátorky není velký. V obou rozhovorech bylo shodně proneseno celkem 99 replik. Naopak v rozhovorech vedených Světlanou Witowskou pronesla více replik moderátorka. Zatímco v rozhovoru s Michaelou Marksovou jde o rozdíl pouze jedné repliky, v rozhovoru s Andrejem Babišem je rozdíl markantnější.

Díličí rozbory ve třetí podoblasti analýzy ukázaly, že převaha replik Světlany Witowské v rozhovoru s Andrejem Babišem byla způsobena vyšší potřebou usměrňovat jeho odpovědi. Ve snaze ujmout se slova mu moderátorka častěji vstupovala do řeči. Tyto pokusy o přerušeni navíc nebyly vždy úspěšné, jelikož Andrej Babiš ve svých replikách pokračoval, což k tomuto výraznějšímu rozdílu také přispělo.³³

Při interpretaci celkového počtu replik je namístě brát v potaz rozdílnou stopáž sledovaných rozhovorů. Čas analyzované části rozhovoru (tj. bez úvodních a závěrečných replik, pozdravů a reportáží) Světlany Witowské s Andrejem Babišem je ze všech nejdelší (25,57 minut). Ačkoli nejméně replik zaznělo v rozhovoru Světlany Witowské s Michaelou Marksovou, jeho vymezená část je druhá nejdelší (23,55 minut). O 20 sekund je tato část kratší v rozhovoru Zuzany Tvarůžkové s Michaelou Marksovou (23,22 minut), nejkratší pak v rozhovoru Zuzany Tvarůžkové s Andrejem Babišem (22,62 minut).

8.1.2. Repliky tázací, netázací a výzvové

Během zaznamenávání intonace v transkriptech rozhovorů byly vypořádány tři typy replik moderátorek, které bylo možné na základě jejich formy a funkce klasifikovat jako **repliky tázací**, tvořené jednoduchou otázkou či dotazem, **repliky netázací**, které neměly interogativní formu ani nesplňovaly definici otázky z pragmatického hlediska, a **repliky výzvové**, jež také neměly formu tázací věty, ale funkci otázky naplňovaly.³⁴ Poměr těchto typů replik je vyjádřen v následující tabulce.

³³ Viz tabulka č. 7: Četnost typů přerušeni (str. 46).

³⁴ Viz kapitola 6.2. Otázka a dotaz (str. 29).

	Tázací repliky	Netázací repliky	Výzvodé repliky	Celkem
ZT + AB	31 (63,26 %)	7 (14,29 %)	11 (22,45 %)	49 (100 %)
ZT + MM	33 (68,75 %)	6 (12,50 %)	9 (18,75 %)	48 (100 %)
SW + AB	54 (70,13 %)	8 (10,39 %)	15 (19,48 %)	77 (100 %)
SW + MM	29 (65,91 %)	7 (15,91 %)	8 (18,18 %)	44 (100 %)

Tabulka č. 2: Poměr tázacích, netázacích a výzvodých replik moderátorek

Z tabulky vyplývá, že většinu svých replik moderátorky formulovaly jako otázky či dotazy. Podíl tázacích replik z celkového počtu replik moderátorek se v analyzovaných rozhovorech pohybuje od 63 % do 70 %. Nejvyšší je tento podíl v rozhovoru Světlany Witowské s Andrejem Babišem, nejnižší pak v rozhovoru, který s ním vedla Zuzana Tvarůžková. V tomto rozhovoru však moderátorka jedenáctkrát formulovala svou otázku v podobě výzvodé repliky. Celkem proto mělo necelých 86 % jejích replik funkci otázky. Z tohoto hlediska zaznělo nejméně replik s funkcí otázky v rozhovoru Světlany Witowské s Michaelou Marksovou (84 %).

Výzvodé repliky formulovaly moderátorky jakožto žádost o odpověď explicitně či implicitně, nepřímou pak často jako reformulace odpovědi hostů či námitky, na které hosté kladně či záporně reagovali.³⁵ Následující ukázky ilustrují tyto dvě odlišné situace. V ukázkách č. 5 a č. 6 vyzývají moderátorky hosta k odpovědi explicitně – Zuzana Tvarůžková slovy *řekněte mi* a Světlana Witowská pomocí slova *pojďme*. V ukázkách č. 7 a č. 8 je jejich žádost o odpověď implicitní. Zuzana Tvarůžková ji formulovala jako prosté konstatování své pochyby, na což Michaela Marksová reagovala vyjádřením vlastního stanoviska. Světlana Witowská pak pouze citovala zdroj svých informací, a přestože citaci o otázku nedoplnila, žádost o vyjádření se k platnosti či neplatnosti citovaného tvrzení v ní byla obsažena implicitně. Andrej Babiš tak repliku také pochopil a reagoval popřením informace.

³⁵ Viz kapitola 8.3.2. Reformulace odpovědi hostů (str. 54) a kapitola 8.3.3. Vznášení námitek (str. 56).

Ukázka č. 5

ZT: =(nádech) řekněte mi jestli už máte rozhodnuto o výběru nástupce ministryně věry jourové.

AB: nemám. dneska to není ee téma já myslím že paní jourová by měla ee odejít do bruselu někdy v listopadu tak to neřešíme tedka sme řešili komunální vol[by]

Ukázka č. 6

SW: [dobře
tak podme podme k tomu brnu protože vy ste ho vy ste ho vyloučili a vysvětlíte mi tu situaci protože on] přestane být e vaším členem ale zůstává radním

AB: =no ale my sme ho vyzvali aby opustil e [aby nebyl radní ((nádech))]

Ukázka č. 7

ZT: [jestli by to vůbec přineslo nová pracovní místa]

MM: ee ano pokud' pokud' vím tak přineslo ale ee ne:- nejsem si vědoma že bychom tam řešili problém ee s novými pracovními místy protože ono to bylo zase tam to bylo vlastně ee až za několik let. takže se domnívám že by tam problém nebyl.

Ukázka č. 8

SW: [ale máte zhruba] třetina: e týdeník eu[ro na]psal

AB: [ano]

SW: že víc než třetina poslanců ano ((míněno ANO)) je v orgánech ((nádech)) [státních]

AB: [ale:]

SW: nebo obecních spole[čností]

AB: [na stát]ních státních u- určitě ne:
[((nádech))]

Nejvyšší podíl netázacích replik byl zaznamenán v rozhovoru Světlany Witowské s Michaelou Marksovou. Jako netázací repliky byly označeny takové, ve kterých moderátorky konstatovaly určitý fakt bez očekávání hostovy reakce (ukázka č. 9), vyjadřovaly porozumění (ukázka č. 10), ustoupily ze své repliky³⁶ (ukázka č. 11) nebo se dostaly do role dotazované (ukázka č. 12).

Ukázka č. 9

AB: no tak ee uvidíme co se stane po: po sněmu ee naší pra[žské organizace]

SW: [čtrnáctého listopadu] [v sobotu]

Ukázka č. 10

MM: valorizací já opakuju já sem na vládu nesla návrh aby to bylo aby to byla vyšší valorizace nebo aby byla zafixovaná vlastně abychom jako se nespo[léhali]

ZT: [rozumim.]

Ukázka č. 11

SW: [tak ale to mi neodpovídáte na otázku proč ste]

AB: ten gibs ((míněno GIBS)) byl velice kontroverzní ten byl [((nádech)) ee pan bílek byl dosazen]

Ukázka č. 12

AB: ale e vysvětletě mi proč když já sem šel do politiky měly by být moje firmy handicapováni, proč, z jakého titulu,

ZT: já netvrdím že hendikepová[ni vy říkáte že ste si neuvědomil že ste hlasoval ano ale zároveň ste tím podpořil vlastní firmy.]

³⁶ Jde o případy tzv. vskočení do promluvy (viz str. 29).

8.2. Analýza délky promluv mluvčích

Druhá podoblast analýzy je zaměřena na řízení rozhovoru z hlediska času, tedy rozdělení prostoru mezi jeho účastníky. Záměrem bylo zjistit, jak dlouho mluvily v rozhovorech moderátorky ve srovnání s hosty a také to, jak dlouho nechávaly své hosty odpovídat. Pro větší přesnost měření času jejich promluv, které se často překrývaly nebo trvaly jen zlomek sekundy, a z důvodu různého mluvního tempa mluvčích byl čas promluv spočítán pomocí počtu pronesených slov.³⁷ Postup výpočtu byl následující.

V prvním kroku byl zjištěn čas středové části každého ze čtyř analyzovaných rozhovorů, tedy části bez úvodních a závěrečných promluv moderátorky a pozdravů hostů. Poté byl odečten čas předtočených reportáží. Následně bylo spočítáno, kolik slov v této části pronesla moderátorka a kolik host, přičemž do celkového počtu jejich slov nebyly započítány hezitační zvuky a nedokončená slova.

Dále bylo zapotřebí vyřešit problém souběžného mluvení. Sečtena proto byla slova moderátorky a hosta, která pronesli současně. Pokud se slova překrývala jen zčásti, byl přičten pouze zlomkem vyjádřený počet překrývajících se slabik slova. Průměr tohoto součtu byl následně odečten od celkového počtu slov pronesených moderátorkou a počtu slov hosta. Součet získaných dvou počtů slov bez překryvů umožnil vyjádřit, kolik slov by v průběhu vymezené části rozhovoru „stihlo zaznít“, pokud by hovořil pouze jeden mluvčí.

Toto číslo bylo poté vyděleno časem vymezené části rozhovoru vyjádřeným v minutách. Výsledek odpovídá počtu slov pronesených za jednu minutu vymezené části rozhovoru. Vynásobením tohoto čísla s počtem slov obou účastníků rozhovoru bez překryvů bylo nakonec zjištěno, kolik minut mluvila moderátorka a kolik minut hovořil host. Tyto údaje zaznamenává následující tabulka.

³⁷ Smoláková (2010) ve své analýze, v níž vyhodnocuje tempo řeči moderátorů, užívá výpočet prostřednictvím počtu slabik za sekundu v každé replice. Tento způsob je díky větší časové souměřitelnosti slabiky oproti slovu přesnější, pro potřeby výpočtu celkového času promluv mluvčích v této práci je ovšem počítání celých slov považováno za dostačující.

	Čas promluv – moderátorka	Čas promluv – host	Čas promluv – celkem
ZT + AB	8,31 (36,74 %)	14,31 (63,26 %)	22,62 (100 %)
ZT + MM	7,83 (33,72 %)	15,39 (66,28 %)	23,22 (100 %)
SW + AB	9,43 (36,88 %)	16,14 (63,12 %)	25,57 (100 %)
SW + MM	8,05 (34,18 %)	15,50 (65,82 %)	23,55 (100 %)

Tabulka č. 3: Poměr času promluv moderátorky a hosta

Výpočtem bylo zjištěno, že ve všech analyzovaných rozhovorech mluvil déle host. Poměr času promluv moderátorek a hostů je ve všech čtyřech rozhovorech podobný – hosté mluvili od 63 % do 66 % času, na moderátorky pak připadlo 34 % – 37 % času vymezené části rozhovoru.

Největší rozdíl poměru času moderátorky a hosta byl zaznamenán v rozhovoru Zuzany Tvarůžkové s Michaelou Marksovou. Naopak nejméně prostoru dostal Andrej Babiš v rozhovoru vedeném Světlanou Witowskou. Obě moderátorky tudíž nechaly větší prostor svému hostu v rozhovorech s Michaelou Marksovou.

Data z tabulek č. 6 a č. 1³⁸ mohla být následně využita pro vyjádření toho, jaká byla průměrná délka jedné repliky moderátorky a hosta, čímž bylo zjištěno, jak průměrně dlouho formulovaly moderátorky své dotazy a jak dlouho na ně nechávaly hosty odpovídat. Tyto údaje jsou vyjádřeny v sekundách a zaneseny do následující tabulky.

	Moderátorka	Host
ZT + AB	10,18 s	17,17 s
ZT + MM	9,79 s	18,11 s
SW + AB	7,35 s	12,91 s
SW + MM	10,50 s	22,14 s

Tabulka č. 4: Průměrná délka repliky moderátorky a hosta

³⁸ Tabulka č. 1: Počet a poměr replik moderátorky a hosta (str. 34).

Výsledky výpočtů ukazují, že v průměru delší repliky pronášel ve všech rozhovorech host. V rozhovorech vedených Zuzanou Tvarůžkovou jsou hodnoty přibližné – moderátorčiny repliky trvaly průměrně kolem 10 sekund, odpovědi hostů průměrně 17 a 18 sekund.

Výrazně nižší je průměrná délka replik Andreje Babiše v rozhovoru vedeném Světlanou Witowskou. Důvodem je časté přerušování ze strany moderátorky.³⁹ Její repliky jsou v tomto rozhovoru také kratší, což je dáno tím, že se výrazně častěji uchýlovala k jednoduchým otázkám.⁴⁰ Michaelu Marksovou nechávala Světlana Witovská odpovídat déle, ve srovnání se všemi sledovanými rozhovory dokonce nejdéle, a také její repliky byly v tomto rozhovoru průměrně nejdelší. Tyto údaje ozřejmily zjištění předchozí analýzy celkového počtu replik, který byl v tomto rozhovoru nejnižší.⁴¹

Kontrast mezi průběhem rozhovorů vedených Světlanou Witowskou z hlediska délky replik účastníků ilustrují následující ukázky. Ukázka č. 15 zachycuje krátkou, přerušenu repliku Andreje Babiše a krátkou, jednoduchou otázku Světlany Witovské, kterou chtěla od hosta získat okamžitou a jednoznačnou odpověď. Tempo střídání mluvčích bylo v tomto rozhovoru ve srovnání s ostatními celkově rychlejší. Úryvek č. 16 naopak ukazuje dlouhé repliky Světlany Witovské a Michaely Marksové. Moderátorka v tomto rozhovoru nechávala političku odpovídat déle a sama také déle formulovala své repliky – jako obsáhlejší dotazy.⁴²

Ukázka č. 15

AB: tak adriana krnáčová se se snaží pro ni je to samozřejmě úplně jiné prostředí ona je: urči[tě:]

SW: [takže] to byla dobrá volba?

Ukázka č. 16

SW: [vy ste taky místopředsedkyní] čeesesdé ((míněno ČSSD)) už je jasné jaké bude hlavní téma sociální demokracie pro: krajské volby které budou letos na podzim, ee jestli to bude něco jiného než migrace o které se mluví neustále a pořád dokola jestli máte už jako sociální demokracie vybrané to téma pro krajské [volby.]

³⁹ Viz tabulka č. 7: Četnost typů přerušování (str. 46).

⁴⁰ Jednoduché otázky moderátorek jsou v kódovaných transkriptech označovány zkratkou JE (viz přílohy č. 9, č. 10, č. 11 a č. 12).

⁴¹ Viz tabulka č. 1: Počet a poměr replik moderátorky a hosta (str. 34).

⁴² Dotazy moderátorek jsou v kódovaných transkriptech označovány zkratkou DO (viz přílohy č. 9, č. 10, č. 11 a č. 12).

MM: [ee] my vlastně především chceme po těch krajích aby ony sami si určily jaká témata by ee chtěly protože v podstatě každý ten kraj má nějaké specifikum a já musím říci že ee migrace migraci opravdu považují za hlavní téma krajských voleb protože my tady v tuto chvíli máme asi sto dvacet lidí z tedy z těch zemích ee kterých ee se týkají ty konflikty z těch blízkovýchodních zemí ee tak já v tom nevidím moc téma a hlavně myslím si že ti lidé v krajích hlavně řeší dopravu bezpečnost ee h- řeší třeba dostupnost služeb pro seniory školky ee řeší zaměstnání tak to jsou ta hlavní témata.

8.3. Analýza vybraných technik řízení rozhovoru

Třetí podoblast analýzy sleduje, jak moderátorky při řízení rozhovoru uplatňují techniky přerušování, reformulování odpovědi hosta a vznášení námitek.

8.3.1. Přerušování

Jak již bylo upozorněno v podkapitole o přerušování v rámci analytického aparátu,⁴³ při analyzování přerušování je žádoucí odlišovat jej od mechanických překryvů, které se jeví jako problematické přerušování pouze na první pohled. Analýza této techniky je vzhledem ke komplexnosti problematiky přerušování rozdělena do několika fází.⁴⁴

8.3.1.1. Překryvy podle místa jejich vzniku

Ve vyhotovených transkriptech byly nejprve vyhledány pasáže, ve kterých moderátorka a host mluvili souběžně, tedy situace překryvů jejich replik. Z nich pak byly vybrány a následně analyzovány ty, v nichž simultánní mluvení způsobila moderátorka.

Tyto překryvy replik byly v první fázi rozděleny podle místa jejich vzniku na mechanické a nemechanické. K mechanickým překryvům mohlo dojít ve dvou situacích, jednak pokud moderátorka vstoupila do řeči hosta v blízkosti místa relevantního z hlediska přechodu (MRP), čímž vznikl překryv terminální, jednak pokud tak učinila přímo v tomto místě a zároveň došlo k tzv. souběžnému startu, když se host v MRP rozhodl ve své řeči pokračovat. Ostatní situace překryvů byly označeny jako nemechanické, jelikož porušují pravidla mechanismu střídání mluvčích vstupem moderátorky do řeči hosta v místě, které relevantní z hlediska přechodu není. Četnost překryvů podle místa jejich vzniku ukazuje následující tabulka.

	Vstup blízko MRP	Vstup v MRP	Vstup mimo MRP
ZT + AB	2	5	19
ZT + MM	3	6	25
SW + AB	2	12	42
SW + MM	0	4	19

Tabulka č. 5: Počet vstupů moderátorky do řeči hosta podle MRP

⁴³ Viz kapitola 6.1.4.1. Překryv vs. přerušování (str. 27).

⁴⁴ Pro potřeby práce bylo vytvořeno přehledové schéma, které člení případy překryvů podle toho, jak jsou analyzovány v této práci (viz obr. č. 5 v příloze č. 1). Tato souhrnná kategorizace využívá typologii překryvů podle Havlíka (2012) a Schegloffa (2000) a typy přerušování podle Fergusonové (1977), jež jsou představeny v teoretické části práce (viz kapitola 6.1.4.1. Překryv vs. přerušování, str. 27).

Ve třech ze čtyř sledovaných rozhovorů byly zaznamenány situace, kdy moderátorky poznaly, že se host ve své řeči blíží k MRP, a začaly hovořit dříve, než tohoto místa dosáhl. Tyto tzv. terminální překryvy bývají krátké, v rozsahu pár slov či pouze slabik. Několikrát došlo také k překryvu konce řeči hosta a pouze nádechu moderátorky. Tyto případy jsou zaznamenány v transkriptech, k celkovému počtu terminálních překryvů ale započítány nejsou. Nejvíce terminálních překryvů bylo zaznamenáno v rozhovoru Zuzany Tvarůžkové s Michaelou Marksovou. Jeden z nich zachycuje následující ukázka.

Ukázka č. 17

MM: na politickém grémiu ((nádech)) ee samozřejmě páku ho vysloveně ee odvolat e z té funkce hejtmana ee je to volená funkce je to samozřejmě velice těžké my máme páku na to ee třeba mu pozastavit členství v čeesesdé ((míněno ČSSD)) to je [něco jiného.]

ZT: [přišel také] ministr vnitra milan chovanec s nápadem že by se měl pan hejtman domluvit se státním zastupitelstvím zveřejnit spis obvinění a nechat posoudit veřejnost jestli to je důvodné nebo ne. ((nádech)) vy byste se na základě toho opravdu chtěla rozhodovat,

Ostatní situace mechanických překryvů nastaly v případě tzv. souběžného startu. Jelikož bylo uvedeno, že analyzovány jsou pouze případy překryvů replik způsobených moderátorkou, je třeba zmínit, že v situacích souběžných startů je vina spíše na straně hosta a moderátorka se o převzetí slova ucházela oprávněně. Souběžné starty se mohou lišit tím, zda host, který se v MRP rozhodl ve své řeči pokračovat, iniciovanou repliku dokončil či nikoliv.⁴⁵

Následující úryvek ukazuje souběžný start řeči Andreje Babiše a Zuzany Tvarůžkové. Host zde signalizoval MRP klesnutím hlasu a moderátorka navíc zahájila svou repliku až po krátké pauze. Host se ovšem rozhodl svou výpověď doplnit, čímž došlo k překryvu replik.

Ukázka č. 18

AB: hm (.) tak sem potom hlasoval špatně. (.) [ale na vlá- na]

ZT: [to znamená že ste u]dělal chybu.

⁴⁵ Tento aspekt byl reflektován při výpočtu poměru dokončených a nedokončených replik hostů (viz kapitola 8.3.1.3. Poměr dokončených a nedokončených replik hostů, str. 51) a je zaznamenáván v kódovaných transkriptech rozhovorů (viz přílohy č. 9, č. 10, č. 11 a č. 12).

8.3.1.2. Překryvy z hlediska záměru mluvčích

Další fází analýzy bylo posouzení nemechanických překryvů replik z hlediska záměru moderátorky přerušit či nepřerušit řeč hosta. Vstupy moderátorky mimo MRP podle její intence jsou zde rozděleny na kompetitivní a kooperativní. Za kooperativní překryvy jsou považovány ty, které Schegloff (2000) označuje jako kontinuátory, podmíněné vstupy do repliky a sborové překryvy. Poslední uvedený typ ve zkoumaném vzorku zaznamenán nebyl, následující tabulka proto zahrnuje pouze kontinuátory a podmíněné vstupy.

	Kontinuátory	Podmíněné vstupy	Kooperativní překryvy celkem
ZT + AB	2	2	4
ZT + MM	16	2	18
SW + AB	0	5	5
SW + MM	2	3	5

Tabulka č. 6: Četnost kooperativních překryvů

Nejvíce kooperativních překryvů, především tzv. kontinuátorů, bylo zaznamenáno v rozhovoru Zuzany Tvarůžkové s Michaelou Marksovou. Ve srovnání s ostatními rozhovory zde moderátorka výrazně častěji signalizovala političce svůj zájem a respekt její pozice aktuální mluvčí responzivním *hm* (a v jednom případě slovem *rozumím*).

K situacím podmíněného vstupu pak nejčastěji docházelo v rozhovoru Světlany Witowské s Andrejem Babišem. Dva z pěti podmíněných vstupů, které byly v tomto rozhovoru zaznamenány, zachycuje následující ukázka. Oba vzniklé překryvy, způsobené vstupem moderátorky do repliky hosta mimo MRP, zde byly vyhodnoceny jako podmíněné, jelikož v prvním z nich moderátorka pomáhá hostu najít správná slova a ani ve druhém vstupu není jejím záměrem hosta přerušit, naopak jej povzbuzuje k dokončení jeho myšlenky.⁴⁶

Ukázka č. 19

AB: [(nádech)] tak já si myslím že je lepší každý rok ee přidat nějakou nějakou částku samozřejmě inflace je nízká samozřejmě je to asi málo ale ee musíme být jako rozpočtově zodpovědní takže: pokud budeme přidávat každý rok ee e tuto částku nebo možná vyšší ee tak ee si myslím že je to lepší než

⁴⁶ Pro potřeby analýzy poměru dokončených a nedokončených replik hostů (viz kapitola 8.3.1.3. Poměr dokončených a nedokončených replik hostů, str. 51) bylo v transkriptech zaznamenáváno, zda v situacích podmíněných vstupů svou repliku host dokončil či nikoliv (viz přílohy č. 9, č. 10, č. 11 a č. 12).

v minulosti vlastně ee sme tým hm důchodcům ubrali a taky sme zavedli vlastně znovu eehm že sme e z- vlastně odstranili e daň pro pracující důchodce co nás taky stojí asi pět celé tři milardy v rozpočtu takže e je lepší než [že postupně to]

SW: [je to lepší než nic.]

AB: ((nádech)) ne <tak [to> určitě: určitě: a-]

SW: [chcete tím říct nebo ((smích)) <jak] to myslíte,>

AB: ale: hm znovu opakuji je to šest miliard a: ten ee rozpočet samozřejmě ty požadavky e sou obrovské sme nějaký nový bezpečnostní situaci musíme posilňovat ee bezpečnost našich občanů potřebujem víc policistů vojáků ee učitelů e takže: hm je to nějaký kompromis a: určitě: příští rok e si myslím že budeme znovu navyšovat.

Ostatní zaznamenané vstupy mimo MRP byly vyhodnoceny jako kompetitivní, tedy jako záměrná snaha o přerušení, a kategorizovány podle typologie Fergusonové (1977) jako přerušení jednoduché (nedokončená replika hosta), vskočení do promluvy (nedokončená replika moderátorky), přesah (dokončená replika hosta), případně přerušení tiché (nedokončená replika hosta bez překryvu).⁴⁷ Četnost jejich výskytu ukazuje následující tabulka.

	Přerušení jednoduché	Vskočení do promluvy	Přesah	Přerušení tiché	Kompetitivní překryvy celkem
ZT + AB	9	3	3	0	15
ZT + MM	5	0	2	0	7
SW + AB	30	2	5	0	37
SW + MM	9	1	3	1	14

Tabulka č. 7: Četnost typů přerušení

Podle celkového počtu kompetitivních překryvů způsobených ze strany moderátorky lze za nejkonfliktnější označit rozhovor Světlany Witovské s Andrejem Babišem. Naopak nejhladší průběh měl rozhovor s Michaelou Marksovou vedený Zuzanou Tvarůžkovou. Druhá dvojice rozhovorů pak byla z hlediska počtu přerušujících replik moderátorek téměř vyrovnaná.

Ve všech sledovaných rozhovorech docházelo nejčastěji k jednoduchému přerušení, kdy moderátorky vstoupily svému hostu do řeči mimo MRP, načež host svou repliku nedokončil.

⁴⁷ Viz kapitola 6.1.4.1. Překryv vs. přerušení (str. 27).

Výrazně vyšší počet jednoduchých přerušení byl zaznamenán v rozhovoru Světlany Witowské s Andrejem Babišem, jehož odpovědi musela moderátorka usměřňovat nejčastěji.

Z vyššího počtu přesahů v rozhovorech s Andrejem Babišem je patrné, že ve srovnání s Michaelou Marksovou si častěji nenechal vzít slovo – ačkoli mu moderátorky vstoupily do řeči se záměrem přerušit ji, ignoroval tuto jejich snahu a pokračoval ve své replice dál.

Zaznamenaný počet vskočení do promluvy ukazuje, v kolika případech moderátorky od svého záměru přerušit hosta ustoupily. I zde je patrná větší průbojnost Andreje Babiše, kterého se třikrát pokoušela přerušit Zuzana Tvarůžková a dvakrát Světlana Witowská. Neúspěšný pokus o přerušeni byl jednou zaznamenán také v rozhovoru Světlany Witowské s Michaelou Marksovou.

K tzv. tichému přerušeni v došlo v celém výzkumném vzorku pouze v jednom případě, a to v rozhovoru Světlany Witowské s Michaelou Marksovou. Nízký výskyt tohoto typu přerušeni je přisuzován celkovému charakteru politického interview, ve kterém se delší pauzy v promluvě jeho účastníků, které by tiché přerušeni potenciálně umožňovaly, objevují jen zřídka.

Následující ukázky z transkriptů ilustrují situace sledovaných typů přerušeni, každý typ (s výjimkou tichého přerušeni) vždy u obou moderátorek.

a) Přerušeni jednoduché

Ukázka č. 20

ZT: zároveň si uvědomujete že ste tím podpořil návrh který zároveň ((nádech)) podpoří i zemědělce kteří spadají do vaší skupiny agrofert,

AB: no: tak sem si uvědomil ale já nevidím důvod proč by [například]

ZT: [a považuje]te to za chybu?

V této části rozhovoru poukazuje Zuzana Tvarůžková na chybu Andreje Babiše, který v médiích avizoval, že se v poslanecké sněmovně zdrží hlasování o tzv. zelené naftě pro zemědělce, což ovšem neudělal a hlasoval pro její schválení. Moderátorka zde pokládá otázku, kterou naráží na střet zájmů politika. Andrej Babiš chce své jednání obhajovat, v tom mu ale moderátorka zabráni přerušeni jeho řeči další otázkou za účelem získat jasnou odpověď ano či ne. Moderátorka vstupuje hostu do řeči mimo MRP, dochází k překryvu replik a host svou promluvu nedokončí.

Ukázka č. 21

AB: =no ale my sme ho vyzvali aby opustil e [aby nebyl radní ((nádech))]

SW: [a jaká byla jeho reakce,]

AB: a:le zajímavé [je že]

SW: [jaká by]la jeho reakce,

AB: e no tak nejdřív to slíbil a dneska ani nepřišel na předsednictví byl pozván ale tam je zajímavá ta e spojka že dneska: vlastně městská organizace kádéúčéesel ((míněno KDU-ČSL)) vlastně ohlásila že chce e jednat o o novú koalici takže tam to propojení je úplně jasné a proto sem řek to co sem řek.

K jednoduchému přerušení Andreje Babiše ze strany Světlany Witowské zde došlo z důvodu potřeby zopakování položené otázky. V prvním případě host na vstup moderátorky nezareagoval a pokračoval ve své replice dál. Moderátorka však svůj pokus o přerušení zopakovala, tentokrát již úspěšně. Andrej Babiš svou promluvu nedokončil a na otázku moderátorce odpověděl.

b) Vskočení do promluvy

Ukázka č. 22

AB: =tak určitě: ee hnutí ano ((míněno ANO)) je dobrá značka a: každý si myslí že: je to nějaký ako výtah moci a určitě my se bráníme tomu aby přišli k nám ako kariéristi já nemůžu znat všechny jako případy ale snažíme se tomu bránit dělali sme nějaké analýzy zabýváme se s tým a: a samozřejmě eště i po uzavření ee kandidátek dnes je nějaký čas ee do: do voleb e udělat e popřípadě nějaké korekce pokud bysme zjistili že sou tam nějaké problémy. ono je to často tak že vlastně vy nemůžetě zjistit co je za tým člověkem. já nemám agenturu ábéel ((míněno ABL)) abych špicloval lidi. ono je to často tak že: ee když ee já nevim někdo je je [paroháč]

ZT: [dobře tak někdo] má nějakou politickou kariéru [((nádech)) má nějaký životopis a]

AB: [když někdo je pa- paroháč a všichni] vědí že jeho manželka je nevěrná no tak on to neví se to dozví až naposledy a tak to bylo i v případě že sme měli nějakého kandidáta (a no) až když byl vlastně v novinách tak potom sme dostali plno různých informací a: a: a: sme to ako řešili ale ((nádech)) [ee to není]

Tento úryvek je příkladem vskočení do promluvy, tedy neúspěšného pokusu Zuzany Tvarůžkové o přerušování Andreje Babiše. Host zde reaguje na moderátorkinu premisu, že lidé, kteří vstupují do hnutí ANO, se snaží zneužívat toho, že se hnutí s velkou pravděpodobností dostane do zastupitelstev obcí. Jeho odpověď chce moderátorka přerušit námitkou, Andrej Babiš však ve své řeči pokračuje. Moderátorka mu ustoupí a svou repliku nedokončí.

Ukázka č. 23

AB: vraťme se: do historie proč gibs ((míněno GIBS)) vznikl. g- ee gibs ((míněno GIBS)) vznikl když věci veřejné ((míněno Věci veřejné)) měly vnitro. byl tam pan jo:n ((míněno John)) a gibs ((míněno GIBS)) vznikl proto že pan nečas chtěl kontrolovat e ministerstvo vnitra. e takže [to bylo uměle vytvo- ne ne ale vy ale]

SW: [tak ale to mi neodpovídáte na otázku proč ste]

AB: ten gibs ((míněno GIBS)) byl velice kontroverzní ten byl [((nádech)) ee pan bílek byl dosazen]

SW: [takže ste využili té situace v olomouci]

AB: ee údajně panem langrem e p- vzpomeňme si na kauzu lesy ((míněno Lessy)) kde si vlastně vymysleli a poškodili toho lesyho ((míněno Lessyho)) takže ta ten gibs ((míněno GIBS)) byl zneužíván já sem psal dopis panu premiérovi v únoru dva patnáct gibs ((míněno GIBS)) nefunguje celníci lihová aféra kauza ekol invest ((míněno Ecoll Invest)) my sme dali šedesát podání a ten gibs ((míněno GIBS)) to nevyšetřil. a my sme měli kel- korupci na celní správě a gibs ((míněno GIBS)) nefungoval. takže my potřebujeme ten gibs ((míněno GIBS)) aby tam přišel skutečně nezávislý někdo někdo nezávislý který bude dohlížet na to: jak ee policajti vlas- alebo policisti vlastně e řeší korupční záležitost ne: aby měli vlastně policisté strach z gibs ((míněno GIBSu)) že: když se angažuju proti korupci tak maj problém.

SW: říká andrej babiš ministr financí dě[kuju]

Tato ukázka zahrnuje oba zaznamenané případy vskočení do promluvy v rozhovoru Světlany Witowské s Andrejem Babišem. Důvodem, proč z obou svých replik ustoupila, zde může být i faktor času, jelikož se jedná o úryvek z konce rozhovoru. V poslední otázce se moderátorka ptala v souvislosti s tzv. olomouckou kauzou na to, proč hnutí ANO nevyzvalo k rezignaci kromě Ivana Bílka i Tomáše Tuhého. Jasně odpovědi se jí od Andreje Babiše ovšem nedostává, a proto se ho snaží přerušit námitkou, že jí neodpovídá na položenou otázku. Andrej Babiš ale hovoří dál a ignoruje i druhý pokus moderátorky o převzetí slova a svou repliku (na rozdíl od moderátorky) dokončí. Moderátorka už otázku znovu nepokládá a rozhovor ukončuje.

c) Přesah

Ukázka č. 24

ZT: =(nádech) ano a mě by zají[malo jak byste si to představoval vy.]

AB: [a není to prosím vás žádná máje]tková [daň ani daň z luxusu ano,]

ZT: [ano proto to neříkám. ale] proto by mě zajímalo jak si to představujete vy protože někomu stačí domeček za pět milionů a nemusel za něj platit daň respektive za t- ty peníze e které ee za ně zaplatil a zároveň někomu skutečně: stačí jachta to je třeba majetek který je veřejně známý mě by zajímalo jak budete [vybírat]

K záměrnému vstupu moderátorky do repliky hosta mimo MRP a zároveň k jejímu dokončení došlo v této ukázce při hovoru o prověřování placení daní za nabytý majetek. Andrej Babiš popisoval příklady ze zahraničí, kde má finanční správa mechanismy, jak usvědčit daňového poplatníka z neplacení těchto daní. Na moderátorčinu výzvu pak neodpovídá a doplňuje svou předchozí výpověď. Moderátorka nečeká, až host dospěje ke konci svého doplnění, a přerušuje jej zopakováním své otázky v podobě výzvového dotazu.

Ukázka č. 25

MM: [tohle o čem vy mluvíte] je jenom jedna malá dílčí věc o které kterou my budeme v rámci toho zákona diskutovat ((nádech)) nicméně je to věc která je úplně normální v západní evropě kde ty obce když se dohodnou s tím developerem nejen že se dohodnou že tam bude budou nějaké sociální byly ale [to je pak na té obci.]

SW: [ano když se dohodnou ale] vy to dáváte jako povinnost e pro ty developery já chá[pu když se dohodne obec s developerem]

Ani v tomto případě moderátorka nečekala na potenciální předěl v promluvě hosta. Michaela Marksová zde reaguje na premisu Světlany Witowské o tom, co by konkrétně obnášela povinnost pro developery vyčlenit určité procento novostaveb v obcích pro sociální bydlení. Dříve než svou repliku dokončí, ji však moderátorka přerušuje námitkou, zahájenou mimo MRP.

d) Přerušeni tiché

Ukázka č. 26

MM: ee (.) těch míst ee samozřejmě není ještě dost nicméně není zatím nastává situace skutečně že by ti senioři neměli kam jít ale je to určitě složité e stojí to hodně peněz a vlastně obecně ty pečovatelské e profese i když mluvím třeba já nevím o: učitelkách v mateřské školce to není samozřejmě pečovatelská profese ale sou to je to taky vy se o někoho staráte kdo ee já nevím kdo vás potřebuje ee stejně jako když se staráte o lidi v rámci sociálních služeb o postižené ee o seniory ano to sou zoufale nízké platy ee my sme to ee vlastně v loňském roce ee sme navýšili rozpočet do sociálních služeb o sedm set padesát milionů korun aby to těm lidem vzrostlo usilujeme o to aby zase teď ti ti jsou ti co sou vlastně zaměstnání v těch veřejných institucích tak ee na ně platí to že se jim už v listopadu ee zvedly platy o: tři a půl procenta ale je to

SW: =pořád je to málo.

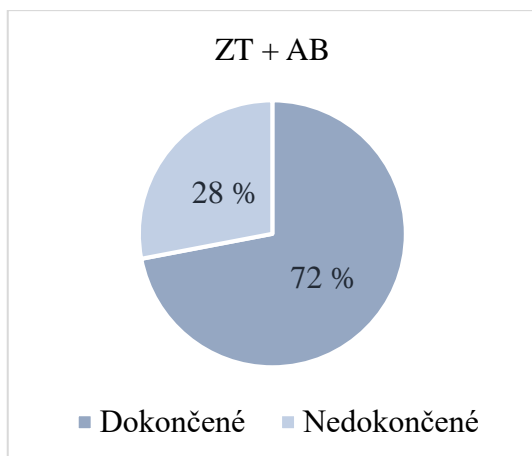
MM: =samozřejmě že je to málo. jo: já bych byla pro to aby to bylo mnohem víc ale stejně jako u důchodů i tady se pož- pohybujeme e v nějakém rozpočtu v nějakém rámci a vlastně sou to všechno věci které sou tady celá léta zanedbané. [((nádech)) takže my my to teď nemůžem skokově zvýšit.]

Tento úryvek zachycuje jediný zaznamenaný případ tichého přerušeni. Přestože Michaela Marksová zde k MRP nedospěla, Světlana Witowská ji (výzvovou replikou) přeruší, aniž by ovšem došlo k překryvu replik. Jelikož zde Michaela Marksová nesignalizovala, že „hledá správná slova“, nebyl tento případ vyhodnocen jako tzv. podmíněný vstup, který by problematickým přerušeni nebyl.

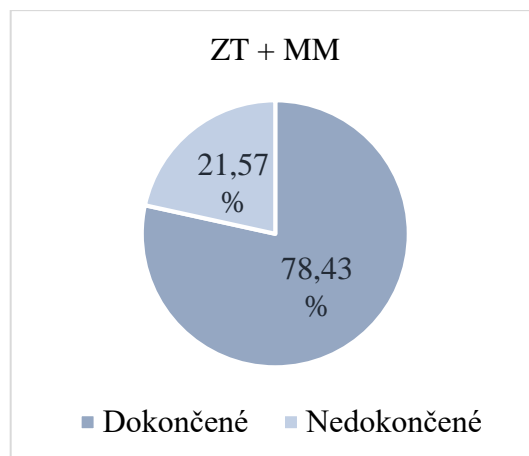
8.3.1.3. Poměr dokončených a nedokončených replik hostů

Na základě výsledků předchozích fází analýzy přerušování bylo možné vyjádřit také poměr dokončených a nedokončených replik hostů. Celkový počet nedokončených replik tvoří součet překryvů v situacích jednoduchého přerušeni, tichého přerušeni, většiny případů souběžných startů a jednoho případu podmíněného vstupu. Tento součet byl následně odečten od celkového počtu replik hostů, čímž byl získán počet replik dokončených.⁴⁸ Poměr dokončených a nedokončených replik hostů znázorňují následující grafy.

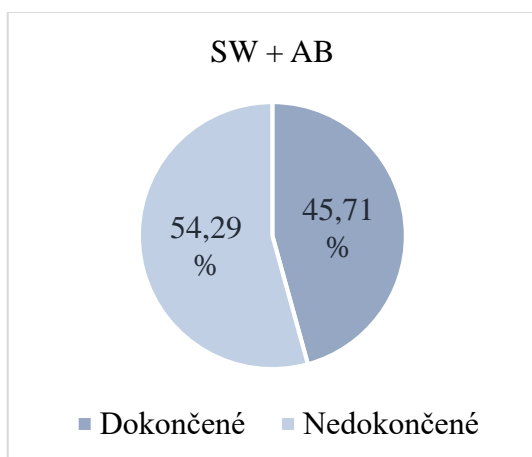
⁴⁸ Celkový počet dokončených replik tvoří ty, které byly dokončeny bez mechanického překryvu, nebo s překryvem v situacích přesahu a vskočení do promluvy, v případech terminálních překryvů a kontinuátorů, většiny podmíněných vstupů a několika souběžných startů.

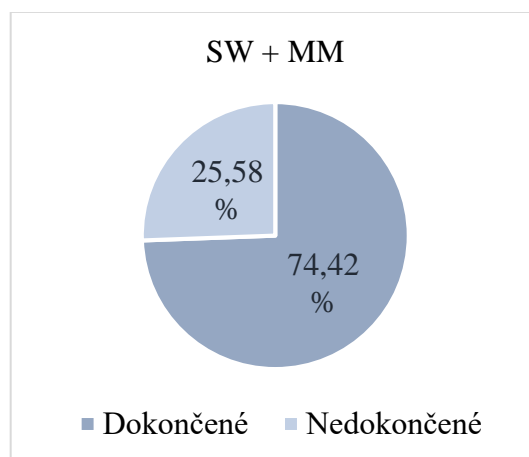
Obr. č. 1: Poměr dokončených a nedokončených replik Andreje Babiše v rozhovoru vedeném Zuzanou Tvarůžkovou

Obr. č. 2: Poměr dokončených a nedokončených replik Michaely Marksové v rozhovoru vedeném Zuzanou Tvarůžkovou

Obr. č. 3: Poměr dokončených a nedokončených replik Andreje Babiše v rozhovoru vedeném Světlanou Witowskou

Obr. č. 4: Poměr dokončených a nedokončených replik Michaely Marksové v rozhovoru vedeném Světlanou Witowskou

V grafech je na první pohled patrná výchylka u rozhovoru s Andrejem Babišem vedeném Světlanou Witowskou. Zatímco v ostatních rozhovorech je poměr dokončených a nedokončených replik hostů přibližně stejný, v rozmezí 72 % – 78 % ve prospěch replik dokončených, v rozhovoru Světlany Witovské s Andrejem Babišem naopak většinu svých replik host nedokončil – z celkem 70 replik dokončil pouze necelých 46 %. Tento výsledek odráží jednak vysoký počet přerušení ze strany moderátorky Světlany Witovské,⁴⁹ jednak vyšší počet (12) souběžných startů, z nichž osmkrát svou repliku Andrej Babiš nedokončil.⁵⁰ Naopak

⁴⁹ Viz tabulka č. 7: Četnost typů přerušení (str. 46).

⁵⁰ Viz tabulka č. 5: Počet vstupů moderátorky do řeči hosta podle MRP (str. 43).

největší podíl dokončených replik byl zaznamenán v rozhovoru Zuzany Tvarůžkové s Michaelou Marksovou, kterou moderátorka nechala dokončit přes 78 % z jejích 51 replik.

Při získání počtu dokončených replik bylo dále možné vyjádřit také to, kolik z nich bylo dokončeno s překryvem a kolik bez překryvu. K překryvu dokončených replik hosta docházelo u vskočení do promluvy, přesahů, kontinuátorů, terminálních překryvů, některých podmíněných vstupů a několika souběžných startů. Počet dokončených replik bez překryvu je pak rozdílem celkového počtu dokončených replik a replik dokončených s překryvem. Výsledky výpočtů jsou zaznamenány v následující tabulce.

	Repliky dokončené bez překryvu	Repliky dokončené s překryvem	Celkem dokončených replik
ZT + AB	26 (72,22 %)	10 (27,78 %)	36 (100 %)
ZT + MM	17 (42,50 %)	23 (57,50 %)	40 (100 %)
SW + AB	14 (43,75 %)	18 (56,25 %)	32 (100 %)
SW + MM	21 (65,62 %)	11 (34,38 %)	32 (100 %)

Tabulka č. 8: Poměr replik hosta dokončených bez překryvu a s překryvem

Tabulka ukazuje, že ke vstupu do repliky hosta, ať v souladu či nesouladu s mechanismem střídání mluvčích, a zároveň k jejímu dokončení docházelo nejčastěji v rozhovoru Zuzany Tvarůžkové s Michaelou Marksovou. Příčinou je především vysoká četnost tzv. kontinuátorů.⁵¹ Vyšší podíl replik dokončených s překryvem byl zaznamenán také u rozhovoru Světlany Witowské s Andrejem Babišem, který je ovšem způsoben ze strany hosta, jelikož se častěji nenechával moderátorkou přerušit a své repliky dokončoval (tj. pět případů přesahu).⁵² Pětkrát zde došlo také k podmíněnému vstupu moderátorky, kterým řeč hosta nepřerušila, což ovšem nebylo ani jejím záměrem.⁵³ Naopak v rozhovoru s Andrejem Babišem vedeném Zuzanou Tvarůžkovou byl zaznamenán nejvyšší podíl replik, které host dokončil bez přeryvu. Moderátorka zde nechala Andreje Babiše dokončit přes 72 % jeho replik, aniž by mu při tom vstoupila do řeči.

⁵¹ Viz tabulka č. 6: Četnost kooperativních překryvů (str. 45).

⁵² Viz tabulka č. 7: Četnost typů přerušení (str. 46).

⁵³ Viz tabulka č. 6: Četnost kooperativních překryvů (str. 45).

8.3.2. Reformulace odpovědí hostů

Druhou analyzovanou technikou řízení rozhovoru je reformulování odpovědi hosta. Jako reformulace byly označeny takové případy, kdy moderátorky shrnovaly odpověď svého hosta vlastními slovy a více či méně explicitně z ní vyvozovaly jisté závěry. Ty mohly být pro hosta přijatelné nebo nepřijatelné, což následně projevil svou pozitivní či negativní reakcí.

Při analyzování reformulací bylo zjištěno, že moderátorky vyvozovaly z odpovědi hosta určité závěry i po doslovném zopakování její části, čímž se hosta v některých případech snažily „chytat za slovo“. Situace zopakování slov hostů byly vzhledem ke svému regulačnímu potenciálu do analýzy rovněž zahrnuty. Počet zaznamenaných případů reformulací a zopakování slov hostů ukazuje následující tabulka.

	Reformulace odpovědi	Zopakování slov
ZT + AB	7	7
ZT + MM	1	2
SW + AB	4	2
SW + MM	1	2

Tabulka č. 9: Četnost reformulací odpovědí a zopakování slov hostů

Čísla ukazují, že v rozhovorech s Michaelou Marksovou použily obě moderátorky shodně jednu techniku reformulování a dvakrát doslovně zopakovaly část jejich odpovědí. V rozhovorech s Andrejem Babišem se pak k reformulacím i opakování slov uchýlovaly častěji, zvláště Zuzana Tvarůžková. Výsledky v další fázi analýzy ukázaly, že účel použití této techniky nebyl u obou moderátorek vždy shodný.

Techniku reformulace, příp. zopakování slov hosta užívaly moderátorky pro vyvozování závěrů, z nichž některé byly vůči hostu spíše kooperativní a jiné naopak provokativní (srov. Čmejková 2003). Pokud moderátorky nabízely svým hostům přijatelné vyznění jejich odpovědi, byly tyto situace označeny jako vstřícné. V případě vyvozování závěrů, které ohrožovaly pozitivní obraz hostů a kterým se proto hosté bránili, byly situace označeny jako provokativní.⁵⁴ Četnost těchto čtyř situací je vyjádřena v následující tabulce.

⁵⁴ Případy reformulací a zopakování slov nebyly hodnoceny pouze na základě pozitivní či negativní reakce hostů, jelikož i na vstřícné reformulace, kterými se moderátorky spíše ujistňovaly, že odpovědím dobře rozumí, mohli hosté reagovat jejich popřením a opravením.

	Provokativní reformulace	Vstřícné reformulace	Provokativní zopakování	Vstřícné zopakování
ZT + AB	4	3	7	0
ZT + MM	1	0	1	1
SW + AB	0	4	1	1
SW + MM	1	0	2	0

Tabulka č. 10: Četnost provokativních a vstřícných reformulací a zopakování slov hostů

Zatímco všechny reformulace Světlany Witowské v rozhovoru s Andrejem Babišem byly vyhodnoceny jako vstřícné, Zuzana Tvarůžková reformulovala jeho odpovědi z celkem sedmi případů čtyřikrát takovým způsobem, že je Andrej Babiš ve své reakci odmítal. Rozdíl mezi vstřícnou reformulací Světlany Witowské a provokativní reformulací ze strany Zuzany Tvarůžkové, kterými vyvozovaly pro Andreje Babiše více a méně přijatelné závěry, ilustrují následující dvě ukázky.

Ukázka č. 27

AB: [souvislost] to má tým že pan kratochvíl už při nástupu e[ee do funkce:]

SW: [takže špatný výběr va]šeho (.) člověka.

AB: ano ano ano. [do funkce:]

Ukázka č. 28

AB: [ale paní redaktorko] ale v těch s- tradičních politických stranách je to úplně stejný tam taky probíhají boje a taky tam mají plno problémů. [((nádech)) jo, na na]

ZT: [takže ste stejní v tomto] jako [politické strany.]

AB: [nejsme stejný] my sme stej- my sme různí v tom že sme stále ty občané a že sme otevřený. že u nás člen ano ((míněno ANO)) nemá nějaké privilegia. že my sme hnutí a stále říkáme všichni občané který chtějí změnit v naší zemi něco tak se můžou přidat ale to hnutí a ee ako bylo paradoxní ž- když pan mládek byl u vás tady a vyčítal vlasně: ee panu kubovi z ódéés ((míněno ODS)) že vlasně ódéés ((míněno ODS)) zapříčinila e vznik hnutí ale oni to zapříčinily všechny tradiční politické stra[ny]

V rozhovoru Zuzany Tvarůžkové s Andrejem Babišem byl rovněž zaznamenán vyšší počet případů provokativního zopakování jeho slov. Následující úryvek zachycuje dvě její repliky, ve kterých konfrontovala Andreje Babiše s jeho vlastními slovy hned třikrát. Zopakovala zde jednak slova, která Andrej Babiš pronesl v předtočené reportáži, jednak jeho zápornou odpověď na její otázku následující po této reportáži, a to se záměrem opřít o ně své další otázky.

Ukázka č. 29

ZT: [proč se to]ho tedy nevzdáte, říkáte nehledám ((nádech)) [a zároveň]

AB: [no protože]

ZT: říkáte kdybych měl dobrého náhradníka [to]

AB: [no]

ZT: znamená že nemáte dobrého náhradníka který by vás [mohl ((nádech)) plnohodnotně nahradit ve funkci ((nádech)) poslance?]

AB: [hmm ne: mám dobrého ná]hradníka ale v rámci poslaneckého klubu bylo jasně řečeno že mám zůstat jako poslanec tak sem to akceptoval.

ZT: =ale řekl ste kdybych měl dobrého náhradníka. ptám se i na to: zda-li ste: nebojoval s tím že by vás nahradil někdo kdo by nebyl dostatečně dobrým poslancem za hnutí ano, ((míněno ANO))

AB: ne: to si nemyslím ee samozřejmě pa:n kvíčala který je můj náhradník měl v minulosti nějaké problémy v rámci hnutí ale jednoznačně ee poslanecký klub rozhod že tam mám zůstat tak tam zůstávám.

8.3.3. Vznášení námitek

Poslední ze tří analyzovaných technik řízení rozhovoru je vznášení námitek. Při transkribování záznamů rozhovorů bylo vyzorováno, že v některých případech formulovaly moderátorky své námítky jako nesouhlasná stanoviska věcná a v jiných situacích je vztahovaly přímo k osobě hosta. Vznášení námitek je zde proto analyzováno podle tohoto kritéria.⁵⁵ Četnost a poměr výskytu těchto dvou typů námitek zaznamenává následující tabulka.

⁵⁵ Námítky jsou zde identifikovány na základě formy (srov. Müllerová 1991). O přiřazení rysu věcnosti či osobnosti pak rozhoduje užívání mluvnické kategorie osoby – u věcných námitek osoby třetí, u osobních námitek osoby druhé.

	Věcné námitky	Osobní námitky	Celkem
ZT + AB	6 (50,00 %)	6 (50,00 %)	12 (100 %)
ZT + MM	5 (55,56 %)	4 (44,44 %)	9 (100 %)
SW + AB	13 (59,09 %)	9 (40,91 %)	22 (100 %)
SW + MM	12 (85,71 %)	2 (14,29 %)	14 (100 %)

Tabulka č. 11: Počet a poměr typů námitek moderátorek

Nejvíce námitek ze strany moderátorky zaznělo v rozhovoru Světlany Witowské s Andrejem Babišem, nejméně naopak od Zuzany Tvarůžkové v rozhovoru s Michaelou Marksovou. Více námitek tedy obě moderátorky vznesly v rozhovorech s Andrejem Babišem.

Obě moderátorky vyjadřovaly své námitky častěji jako věcné, pouze v rozhovoru Zuzany Tvarůžkové s Andrejem Babišem je četnost obou typů shodná. Téměř vyrovnaný je také poměr osobních a věcných námitek v jejím rozhovoru s Michaelou Marksovou. Naproti tomu v rozhovorech vedených Světlanou Witowskou je rozdíl tohoto poměru větší, a to především v rozhovoru s Michaelou Marksovou, kde bylo necelých 86 % jejích námitek označeno za věcné.

V některých případech signalizovaly moderátorky své námitky explicitně, často za užití spojky *ale*, v jiných situacích je však vyjadřovaly implicitněji. Lišila se také jejich forma, což ilustrují následující dvě ukázky – někdy moderátorky vznášely námitky v podobě prostého konstatování (ukázka č. 30) a jindy ve formě otázky (ukázka č. 31). Tyto úryvky jsou zároveň ukázkami námitek věcných.

Ukázka č. 30

AB: není to <naše slabina> já znovu opakuju my sme hnutí občanů to znamená tady sou miliony lidí [(nádech)) který sou]

ZT: [tak politické strany] sou také plné ob[čanů v tom přeci není rozdíl.]

Ukázka č. 31

SW: [nezbavuje] se tím stát odpovědnosti? za to: že by se měl postarat o: lidi kteří mu celý život do toho systému něco

vkładají (.) když celý život pracuju tak očekávám že se o mně pak stát postará

AB: tak ano ale ten stát v podstatě: ee taky vlastně bude přispívat víc nás to bude stát (jak) miliardu korun ee takže: je to kombinace ee motivace pro firmy pro e pro lidi který by měli e šetřit na na stáří a a ten stát na tom participuje tak si myslím že ten třetí pilíř dneska je vlastně to nejlepší ee co tady máme z hlediska tých e projektů a ta reforma důchodová si myslím že asi je velice problematická (s) tituly založení koalice a: [hm a celkově.]

Při analyzování námitek často docházelo k prolínání s předchozími dílčími analýzami přerušování a reformulací. V naléhavosti vznesení námítky moderátorky přerušovaly své hosty uprostřed jejich řeči a jak dokládá ukázka č. 33, v některých případech je při tom také chytaly za slovo. V obou těchto úryvcích se jedná o námítky osobní.

Ukázka č. 32

AB: já teda nevyjednávám a taky ne[mám na to nějaký]

SW: [ale jistě o tom] víte co se děje

Ukázka č. 33

AB: hm nevyhovuje mi to prostředí já ani neznám tě pravidla ani nemám čas se to učit já sem šel do: politiky vlasně shodou okolností nebyl to můj cíl [e]

ZT: [a] vy se o to ani nezajímáte nebo na to nemáte čas, když říkáte neznám ty pravidla ((nádech)) ne[bylo by]

AB: [ale e]

ZT: namíste se je naučit? paku- [pakliže člověk byl ((nádech))]

AB: [zajímám se tak e ten zák-]

ZT: zvolen lidem do poslanecké sněmovny což je poměrně odpovědná funkce.

9. SHRnutí VÝSLEDKŮ ANALÝZY

Analýza způsobu řízení rozhovoru moderátorkami pořadu Interview ČT24 byla provedena v rámci tří vzájemně provázaných podoblastí.

V první z nich byly rozhovory podrobeny rozboru z hlediska jejich sekvenčního uspořádání s cílem vyjádřit počet a poměr replik moderátorek a hostů. V rozhovorech vedených Zuzanou Tvarůžkovou připadl větší podíl replik jejím hostům, u rozhovorů Světlany Witowské tomu bylo naopak. Poměr replik moderátorek a hostů byl ovšem téměř vyrovnaný, s výjimkou rozhovoru Světlany Witowské s Andrejem Babišem, kde výraznější převahu moderátorčiných replik způsobila jednak vyšší potřeba usměrňování hosta, jednak hostova neústupnost vůči této snaze o přerušování. V následné analýze replik moderátorek bylo zjištěno, že ačkoli většinu svých replik, jimiž od hosta požadovaly odpověď, formulovaly v podobě otázek a dotazů, v některých případech také jako explicitní či implicitní výzvu. Podíl všech replik, které splňovaly funkci otázky, pak byl u obou moderátorek ve všech analyzovaných rozhovorech přibližně stejný.

Ve druhé podoblasti analýzy bylo řízení rozhovoru zkoumáno z hlediska času. Výsledky zde potvrdily obecný předpoklad, že v interview dostává větší prostor host. Poměr času mezi moderátorkami a hosty byl ve všech rozhovorech srovnatelný, přičemž obě moderátorky nechaly více prostoru svému hostu v rozhovorech s Michaelou Marksovou. Výpočet času promluv účastníků rozhovoru umožnil vyjádřit také průměrnou délku jejich replik. Ve všech rozhovorech pronášel průměrně delší repliky host. Zatímco v rozhovorech vedených Zuzanou Tvarůžkovou formulovala moderátorka své otázky v průměru stejně dlouho a také její hosté téměř stejně dlouho odpovídali, u rozhovorů Světlany Witowské byl zaznamenán větší rozdíl. Michaelu Marksovou nechávala odpovídat oproti Andreji Babišovi výrazně déle a stejně tak její repliky byly v rozhovoru s Michaelou Marksovou delší a u Andreje Babiše kratší.

Třetí podoblast analýzy byla zaměřena na užívání tří vybraných technik řízení rozhovoru. Analýze přerušování předcházelo několik dílčích fází, které umožnily odlišit záměrné přerušování od neproblematických mechanických překryvů. Rozbor simultánního mluvení byl v prvním kroku proveden na základě identifikace místa vstupu moderátorky do řeči hosta. Zuzana Tvarůžková vstupovala do replik hostů těsně před jejich dokončením oproti Světlaně Witowské častěji. K tzv. souběžným startům pak docházelo ve více případech v rozhovorech vedených Světlanou Witowskou. Překryvy replik byly v těchto situacích způsobeny ze strany hostů, zvláště pak Andrejem Babišem, který více inklinoval k doplňování svých odpovědí.

V další fázi analýzy bylo posouzeno, zda moderátorky v případech vstoupení doprostřed řeči hostů usilovaly o jejich přerušeni či nikoliv. U překryvů označených jako kooperativní byl zaznamenán výrazný rozdíl při užívání tzv. kontinuátorů Zuzanou Tvarůžkovou. V rozhovoru s Michaelou Marksovou jimi političce často přitakávala a dávala najevo svou pozornost. V ostatních rozhovorech se tento typ překryvů vyskytoval méně a v rozhovoru Světlany Witowské s Andrejem Babišem ani jednou. V tomto rozhovoru naopak nejčastěji docházelo k tzv. podmíněným vstupům, kterými Světlana Witowská častěji než Zuzana Tvarůžková vstupovala do řeči svým hostům za účelem pomoci jim při hledání vhodných slov či povzbudit je k pokračování v řeči.

S výjimkou rozhovoru Zuzany Tvarůžkové s Michaelou Marksovou však byla většina vstupů moderátorek do řeči hostů mimo MRP uskutečněna s intencí přerušit je. Tyto kompetitivní překryvy byly četnější u rozhovorů s Andrejem Babišem. Nejčastěji docházelo k tzv. jednoduchým přerušeni, kdy hosté svou narušenou repliku nedokončili, a to zejména v rozhovoru Světlany Witowské s Andrejem Babišem, jehož vyhýbavé a nejednoznačné odpovědi musela moderátorka často usměrňovat. Zaznamenáno zde bylo také nejvíce případů označovaných jako přesahy. To vypovídá především o charakteru Andreje Babiše, který si častěji než Michaela Marksová nenechával vzít slovo. Jeho větší průbojnost je projevila i v situacích tzv. vskočení do promluvy, kdy mu moderátorky ustoupily a své repliky nedokončily.

Analýza přerušování byla doplněna o vyjádření poměru dokončených a nedokončených replik hostů. Výjimkou zde byl rozhovor Světlany Witowské s Andrejem Babišem, ve kterém host větší podíl svých replik nedokončil, a to kvůli vysokému počtu přerušeni ze strany moderátorky a vyšší četnosti tzv. souběžných startů způsobených hostem, který svá doplnění ve většině případů nedokončil. Častěji nechávaly obě moderátorky dokončovat repliky Michaelu Marksovou. Dokončené repliky hostů byly následně rozděleny podle absence či přítomnosti překryvu. Výraznější rozdíl byl zaznamenán u Andreje Babiše, který v rozhovoru vedeném Zuzanou Tvarůžkovou většinu svých replik dokončil bez překryvu a v rozhovoru se Světlanou Witowskou naopak s překryvem. U rozhovorů s Michaelou Marksovou byla situace kvůli vysoké četnosti tzv. kontinuátorů Zuzany Tvarůžkové opačná.

Druhou analyzovanou technikou řízení rozhovoru bylo reformulování odpovědí hostů. Odlišovány byly také případy zopakování slov hostů, o které moderátorky opíraly své závěry a následné otázky. Obě moderátorky užívaly techniku reformulací i zopakování slov častěji

v rozhovorech s Andrejem Babišem, zvláště pak Zuzana Tvarůžková. V následující fázi analýzy bylo navíc zjištěno, že Zuzana Tvarůžková je oproti Světlaně Witowské užívala spíše pro konfrontaci a vyvozování důsledků, které nebyly vůči hostům vstřícné, ale provokativní.

V poslední části analýzy bylo sledováno používání techniky vznášení námitek. Nejvíce námitek zaznělo v rozhovoru Světlany Witowské s Andrejem Babišem, nejméně pak v rozhovoru Zuzany Tvarůžkové s Michaelou Marksovou. Obě moderátorky se tedy k námitkám uchýlovaly častěji v rozhovorech s Andrejem Babišem. Ve všech rozhovorech byl zaznamenán větší podíl námitek v podobě věcných nesouhlasných stanovisek, pouze v rozhovoru Zuzany Tvarůžkové s Andrejem Babišem byl počet věcných a osobních námitek shodný. Své námítky moderátorky vyjadřovaly explicitně či implicitně, a to ve formě prostého konstatování nebo otázky.

10. ZÁVĚR

Tématem této bakalářské práce byla analýza způsobu řízení rozhovoru moderátorkami pořadu Interview ČT24 Zuzanou Tvarůžkovou a Světlanou Witowskou. Jejím hlavním cílem bylo analyzovat individuální přístup obou moderátorek k naplňování jedné ze tří rolí moderátora interview, totiž roli vedení rozhovoru. Analyzovány byly čtyři rozhovory, z nichž dva byly vedeny Zuzanou Tvarůžkovou a dva Světlanou Witowskou. Hosty obou moderátorek byli totiž politici – Andrej Babiš a Michaela Marksová.

Způsob řízení rozhovoru moderátorek byl analyzován v rámci tří podoblastí analýzy. V první z nich byl z hlediska sekvenčního uspořádání rozhovoru zkoumán poměr replik moderátorek a hostů a následně různé typy replik, které moderátorky formulovaly. Cílem druhé podoblasti analýzy bylo vyjádřit poměr rozdělení prostoru mezi účastníky rozhovoru a průměrný čas jejich replik. Ve třetí podoblasti pak bylo zkoumáno, jak moderátorky při řízení rozhovoru užívají tři vybrané regulační techniky – přerušování, reformulace odpovědí hostů a vznášení námitek.

Analýze předcházela teoretická část práce, která umožnila zasadit analyzovanou problematiku do širšího kontextu. V teoretickém rámci byla pozornost věnována institucionálnímu a mediálnímu dialogu, žánru interview a jeho televizní variantě, dále profesi moderátora a především jeho úloze řídit rozhovor. Osobnější ráz dodaly teoretické části práce citace obou moderátorek pořadu, podkryvající skutečnosti, které běžně zůstávají divákům skryty, ať už jde o informace o přípravě pořadu či osobní hlediska moderátorek.

Popis způsobu řízení rozhovoru u obou moderátorek umožnil srovnání jejich individuálního přístupu k vedení interview s týmiž hosty. Dílčí analýzy poměru, typů a průměrné délky replik ukázaly Zuzanu Tvarůžkovou jako moderátorku, která k oběma hostům přistupuje rovnocenně. Následující analýza přerušování ovšem tuto rovnováhu přerušila a analýza užívání techniky reformulování odpovědí hostů pak rozdílnost v přístupu ještě prohloubila. Slova Zuzany Tvarůžkové o její snaze zjišťovat, zda je host ve svých názorech konzistentní i za cenu konfrontačního vedení rozhovoru, se potvrdila zvláště v rozhovoru s Andrejem Babišem.

V rozhovorech Světlany Witowské byl rozdílný přístup k vedení rozhovorů s Andrejem Babišem a Michaelou Marksovou patrný ve všech dílčích analýzách. Oba její rozhovory kontrastovaly především při analýze průměrné délky promluv a přerušování, které spolu úzce souvisí. Vysvětlení důvodu přerušování je v této práci nabízeno Havlíkem, Čmejkovou

a Müllerovou, ale i samotnou Světlanou Witowskou, podle které je úkolem moderátora vést diskusi a přerušit hosta, pokud vědomě a cíleně uhýbá od tématu a neodpovídá na otázky. S tím se moderátorka potýkala především při rozhovoru s Andrejem Babišem, což se projevilo zejména v analýze vznášení námitek, kterými ho často přerušovala.

V rámci rozhovorů, které tvořily výzkumný vzorek této práce, tak lze konstatovat, že Zuzana Tvarůžková více inklinuje k usměrňování průběhu rozhovoru prostřednictvím (provokativních) reformulací a opakování slov hostů, které jí umožňovaly konfrontovat hosty s jejich vlastními, více či méně reformulovanými slovy. Naopak o Světlaně Witowské můžeme mluvit jako o moderátorce, která se spíše sama ujímá role oponenta, jelikož své rozhovory řídila častěji pomocí vznášení (věcných) námitek a důsledným vyžadováním jasných odpovědí technikou přerušování, kterou uplatňovala vůči vyhýbavosti hostů.

Většina dílčích analýz v této práci poukázala na odlišný přístup moderátorek k Andreji Babišovi a Michaelu Marksové, přičemž obě vedly rozhovor kooperativnějším a vstřícnějším způsobem, pokud byla hostem Michaela Marksová. Nabízí se tak možnost dalšího směřování analýzy řízení rozhovoru, totiž sledování toho, jak může průběh interview ovlivňovat, je-li hostem muž či žena a vede-li ho dirigent či dirigentka.

11. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam literatury

- Bartošek, Jaroslav. 2001. *Zpravodajství a publicistika: Studijní texty pro distanční studium*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Bartošek, Jaroslav. 2002. *Základy žurnalistiky*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati.
- Buček, Jaroslav. 2012. *Rola moderátora v masmediálním dialogu*. Zlín: VeRBuM.
- Clayman, Steven – Heritage, John. 2002. *The News Interview: Journalists and Public Figures on the Air*. Cambridge: Cambridge University Press. <http://assets.cambridge.org/97805218/12597/sample/9780521812597ws.pdf> (8. 2. 2017)
- Čmejková, Světlá. 2003. „Mediální rozhovor jako žánr veřejného projevu.“ Pp. 80–115 in *Jazyk, média, politika*. Ed. Čmejková, Světlá – Hoffmannová, Jana. Praha: Academia.
- Čmejková, Světlá. 2011a. „Vyjednávání identit v mediální interakci.“ Pp. 253–278 in *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Ed. Čmejková, Světlá – Hoffmannová, Jana. Praha: Academia.
- Čmejková, Světlá. 2011b. „Žánry mluvené komunikace.“ Pp. 61–66 in *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Ed. Čmejková, Světlá – Hoffmannová, Jana. Praha: Academia.
- Čmejková, Světlá. 2013a. „Předmluva: Styl mediálních dialogů.“ Pp. 9–14 in *Styl mediálních dialogů*. Čmejková, Světlá et al. Praha: Academia.
- Čmejková, Světlá. 2013b. „Typy mediálních dialogů.“ Pp. 45–75 in *Styl mediálních dialogů*. Čmejková, Světlá et al. Praha: Academia.
- Havlík, Martin. 2008a. „Otázky Václava Moravce.“ Pp. 195–199 in *Člověk – jazyk – text*. Ed. Jaklová, Alena. České Budějovice: Jihočeská univerzita. http://www.ujc.cas.cz/miranda2/export/sitesavcr/ujc/sys/galerie-download/oddeleni-stylistiky-a-lingvistiky-textu/Otxzky_Vxc_lava_Moravce.pdf (16. 1. 2017)
- Havlík, Martin. 2008b. „Poznámky k práci moderátorů televizních politických debat a rozhlasových interview.“ Pp. 4–32 in *Jazykovědné aktuality 2008*, r. 45, č. 1–2. <http://jazykovednesdruzeni.cz/JA0812.pdf> (23. 1. 2017)

- Havlík, Martin. 2012. *Sekvenční a prozodické aspekty rozhovoru*. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova. http://www.ujc.cas.cz/miranda2/export/sitesavcr/ujc/sys/galerie-download/oddeleni-stylistiky-a-lingvistiky-textu/Disertace_Havlik.pdf (10. 2. 2017)
- Havlík, Martin. 2013. „Dvojitý řád střídání replik mluvčích v televizních politických debatách.“ Pp. 196–229 in *Styl mediálních dialogů*. Čmejková, Světa et al. Praha: Academia.
- Hendl, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
- Heritage, John. 1985. „Analyzing News Interviews: Aspects of the Production of Talk for an Overhearing Audience.“ Pp. 95–117 in *Handbook of Discourse Analysis, Vol. 3: Discourse and Dialogue*. Ed. Dijk, Teun A. van. London: Academic Press.
- Heritage, John – Clayman, Steven. 2010. *Talk in Action: interaction, identities, and institutions*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Hirschová, Milada. 2006. *Pragmatika v češtině*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Hladký, Miroslav. 1986. *Žurnalistika v televizi*. Praha: Novinář.
- Hoffmannová, Jana – Müllerová, Olga. 1992. „Vývoj a současné akcenty analýzy dialogu.“ Pp. 111–122 in *Slovo a slovesnost* 1992, r. 53, č. 2. <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3458> (29. 1. 2017)
- Hoffmannová, Jana – Müllerová, Olga. 2000. *Jak vedeme dialog s institucemi*. Praha: Academia.
- Hoffmannová, Jana. 2011. „Segmentace mluveného projevu, výstavba textu.“ Pp. 131–152 in *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Ed. Čmejková, Světa – Hoffmannová, Jana. Praha: Academia.
- Hoffmannová, Jana. 2013. „Styl rozhovorů v televizních publicistických pořadech: vyhýbavé strategie českých politiků.“ Pp. 129–138 in *Styl mediálních dialogů*. Čmejková, Světa et al. Praha: Academia.
- Jílek, Viktor. 2005. *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty: studijní text pro distanční studium*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Jílek, Viktor. 2009. *Žurnalistické texty jako výsledek působení jazykových a mimojazykových vlivů*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Jiráček, Jan – Köpplová, Barbara. 2009. *Masová média*. Praha: Portál.

Kaderka, Petr – Svobodová, Zdeňka. 2006. „Jak přepisovat audiovizuální záznam rozhovoru? Manuál pro přepisovatele televizních diskusních pořadů.“ Pp. 18–51 in *Jazykovědné aktuality* 2006, r. 43, č. 3–4. <http://ujc.dialogy.cz/?q=node/89> (23. 1. 2017)

Kodex České televize: zásady naplňování veřejné služby v oblasti televizního vysílání. Praha: Česká televize, 2003. <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-6-diskusni-porady-a-pluralita/> (18. 1. 2017)

Koščo, Ján. 1984. *Žurnalistické žánry v televizi*. Praha: Novinář.

Kraus, Jiří. 1982. „Moderátor.“ Pp. 224 in *Naše řeč* 1982, r. 65, č. 4. <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6351> (3. 2. 2017)

Marková, Ivana – Müllerová, Olga – Hoffmannová, Jana. 1999. „Od teorie dialogu k institucionální komunikaci.“ Pp. 195–213 in *Slovo a slovesnost* 1999, r. 60, č. 3. <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3848> (20. 1. 2017)

Minářová, Eva. 2011. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada Publishing.

Müllerová, Olga. 1982. „Otázka a odpověď v dialogu.“ Pp. 200–212 in *Slovo a slovesnost* 1982, r. 43, č. 3. <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2834> (10. 1. 2017)

Müllerová, Olga. 1991. „Dialog a konflikt.“ Pp. 247–255 in *Slovo a slovesnost* 1991, r. 52, č. 4. <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3423> (16. 1. 2017)

Müllerová, Olga. 1994. „Problémy vedení dialogu v televizi.“ Pp. 73–84 in *Naše řeč* 1994, r. 77, č. 2. <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7176> (16. 2. 2017)

Müllerová, Olga – Hoffmannová, Jana. 1994. *Kapitoly o dialogu*. Praha: Pansofia.

Müllerová, Olga. 1999. „Úlohy moderátora v rozhlasovém diskusním pořadu Radioforum.“ Pp. 169–183 in *Naše řeč* 1999, r. 82, č. 4. <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7528> (3. 2. 2017)

Müllerová, Olga. 2003. „Rozhovor s hostem: žánr rozhlasového vysílání na pomezí interview a přátelského popovídání.“ Pp. 116–156 in *Jazyk, média, politika*. Ed. Čmejrková, Světa – Hoffmannová, Jana. Praha: Academia.

Müllerová, Olga. 2011. „Mluvené projevy a komunikační situace.“ Pp. 66–82 in *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Ed. Čmejrková, Světa – Hoffmannová, Jana. Praha: Academia.

Müllerová, Olga. 2013. „Styl mediálních rozhovorů ve zpravodajství – specifika rozhlasových rozhovorů.“ Pp. 77–128 in *Styl mediálních dialogů*. Čmejrková, Světlá et al. Praha: Academia.

Moravec, Václav. 2006. „Rozhlasový rozhovor.“ Pp. 38–47 in *Čtrnáct kapitol o rozhlase*. Ed. Navrátil, Karel. Praha: Literární akademie.

Nekvapil, Jiří. 1999/2000. „Etnometodologická konverzační analýza v systému encyklopedických hesel.“ Pp. 80–87 in *Češtinář 1999/2000*, r. 10, č. 3.

Osvaldová, Barbora – Halada, Jan. 2007. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. Praha: Libri.

Ruß-Mohl, Stephan. 2005. *Žurnalistika: komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. Praha: Grada Publishing.

Sedláková, Renáta. 2014. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada Publishing.

Schegloff, Emanuel A. 2000. „Overlapping talk and the organization of turn-taking for conversation.“ Pp. 1–63 in *Language in Society* 2000, r. 29, č. 1. <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/S0047404500001019> (1. 3. 2017)

Smoláková, Viera. 2010. „Tempo řeči mediálních pracovníků.“ Pp. 1–7 in *Jazyk a kultúra* 2010, r. 1, č. 1. <http://www.ff.unipo.sk/jak/cislo1.html> (13. 4. 2017)

Štorkán, Karel. 1980. *Publicistické žánry*. Praha: Novinář.

Seznam pramenů

Interview ČT24. 2014 [TV]. ČT24. 11. 8. 18:35. <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10095426857-interview-ct24/214411058040811/> (1. 4. 2017)

Interview ČT24. 2015 [TV]. ČT24. 19. 10. 18:35. <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10095426857-interview-ct24/215411058041019/> (1. 4. 2017)

Interview ČT24. 2015 [TV]. ČT24. 6. 11. 18:28. <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10095426857-interview-ct24/215411058041106/> (1. 4. 2017)

Interview ČT24. 2016 [TV]. ČT24. 6. 1. 18:28 <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10095426857-interview-ct24/216411058040106/> (1. 4. 2017)

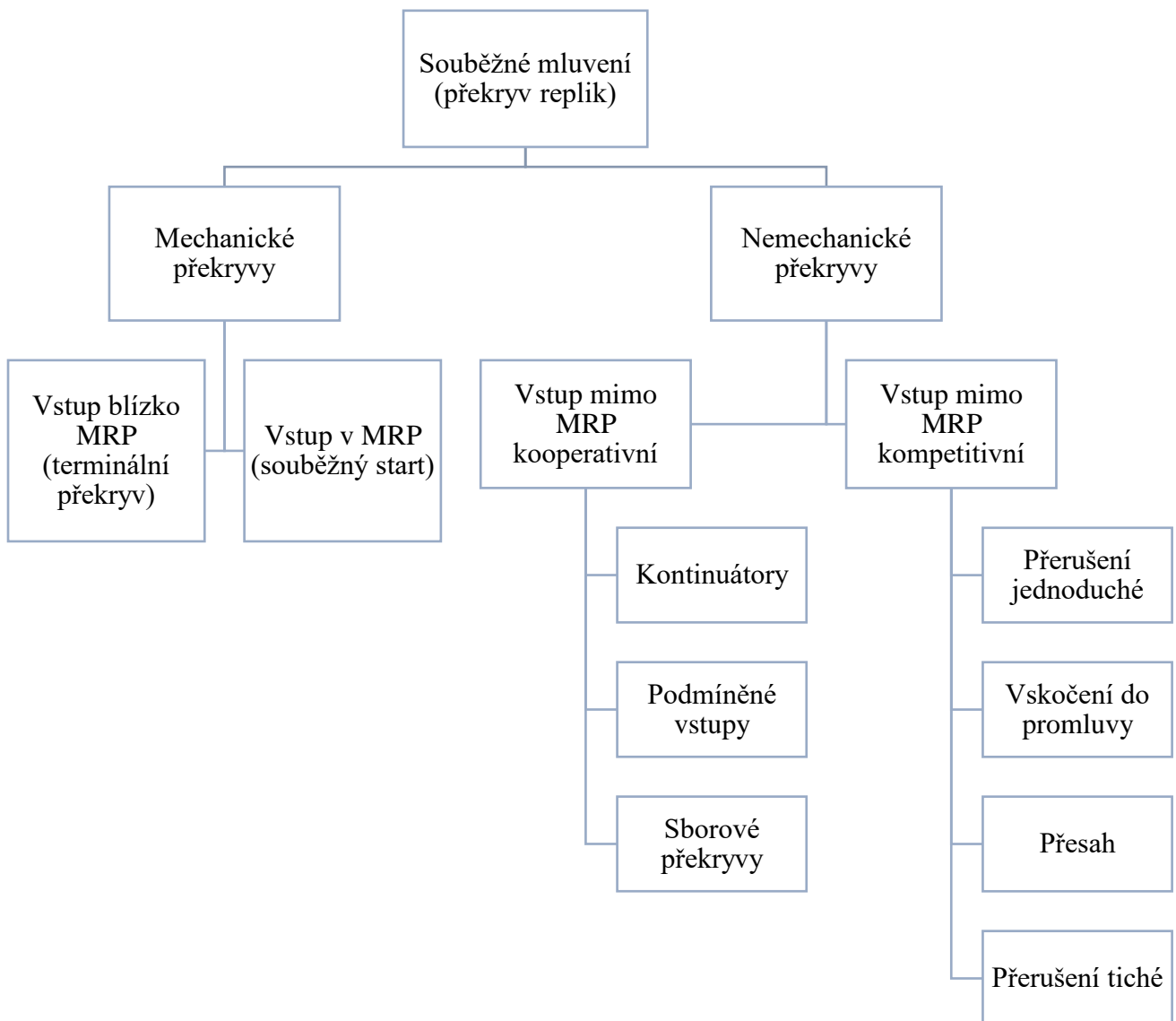
12. SEZNAM TABULEK A OBRÁZKŮ

- Tabulka č. 1** Počet a poměr replik moderátorky a hosta
- Tabulka č. 2** Poměr tázacích, netázacích a výzvodových replik moderátorek
- Tabulka č. 3** Poměr času promluv moderátorky a hosta
- Tabulka č. 4** Průměrná délka repliky moderátorky a hosta
- Tabulka č. 5** Počet vstupů moderátorky do řeči hosta podle MRP
- Tabulka č. 6** Četnost kooperativních překryvů
- Tabulka č. 7** Četnost typů přerušení
- Tabulka č. 8** Poměr replik hosta dokončených bez překryvu a s překryvem
- Tabulka č. 9** Četnost reformulací odpovědí a zopakování slov hostů
- Tabulka č. 10** Četnost provokativních a vstřícných reformulací a zopakování slov hostů
- Tabulka č. 11** Počet a poměr typů námitek moderátorek
- Obr. č. 1** Poměr dokončených a nedokončených replik Andreje Babiše v rozhovoru vedeném Zuzanou Tvarůžkovou
- Obr. č. 2** Poměr dokončených a nedokončených replik Michaely Marksové v rozhovoru vedeném Zuzanou Tvarůžkovou
- Obr. č. 3** Poměr dokončených a nedokončených replik Andreje Babiše v rozhovoru vedeném Světlanou Witowskou
- Obr. č. 4** Poměr dokončených a nedokončených replik Michaely Marksové v rozhovoru vedeném Světlanou Witowskou
- Obr. č. 5** Typologie analyzovaných situací překryvů

13. SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1** Typologie analyzovaných situací překryvů
- Příloha č. 2** Odpovědi moderátorek na zaslané otázky a jejich medailony
(následující přílohy jsou přiloženy na CD)
- Příloha č. 3** Přehled transkripčních značek
- Příloha č. 4** Přehled kódovacích zkratk a značení
- Příloha č. 5** Transkript rozhovoru Zuzany Tvarůžkové s Andrejem Babišem
- Příloha č. 6** Transkript rozhovoru Zuzany Tvarůžkové s Michaelou Marksovou
- Příloha č. 7** Transkript rozhovoru Světlany Witowské s Andrejem Babišem
- Příloha č. 8** Transkript rozhovoru Světlany Witowské s Michaelou Marksovou
- Příloha č. 9** Kódovaný transkript rozhovoru Zuzany Tvarůžkové s Andrejem Babišem
- Příloha č. 10** Kódovaný transkript rozhovoru Zuzany Tvarůžkové s Michaelou Marksovou
- Příloha č. 11** Kódovaný transkript rozhovoru Světlany Witowské s Andrejem Babišem
- Příloha č. 12** Kódovaný transkript rozhovoru Světlany Witowské s Michaelou Marksovou

Příloha č. 1

Obr. č. 5: Typologie analyzovaných situací překryvů

Příloha č. 2 Odpovědi moderátorek na zaslané otázky a jejich medailony

1) Nejdříve bych Vás požádala o přiblížení samotného pořadu. Kolik lidí tvoří jeho tým a jaké jsou jejich pozice a úkoly?

SW: Pořad Interview ČT24 vyrábí Redakce zpravodajství České televize. V týmu je šéfdramaturgyně + dva editoři, v současné době dvě moderátorky a asistenti editora. Celý tým spolupracuje při výběru hostů a okruhů témat. Tři editoři se střídají po týdnu, protože jsou zároveň editory pořadu Události, komentáře. Úkolem editora je společně s moderátorem vybrat hosta, vymyslet okruhy otázek a vybrat do vysílání ilustrační záběry, navrhnout grafické zpracování doplňujících informací, které se při živém vysílání pouštějí takzvaně na plazmu, editor po dohodě s moderátorem taky vybírá krátké synchrony oponentů, kteří mají k danému tématu a hostovi co říct. Bývají obvykle dva až tři, které se hostovi ve studiu pustí při vysílání tak, aby na ně mohl host reagovat. Hosta do vysílání zve asistent editora, obvykle po telefonu, případně e-mailem. Konkrétní otázky si připravují moderátorky po dohodě s editorem, podle předem domluvených okruhů a témat.

ZT: Interview tvoří střídavý tým editorů (3), 2 koeditoři, kteří pomáhají se zadáváním grafik, asistentka (2), která domlouvá hosty, šéfdramaturg, který komunikuje s vedením zpravodajství – ředitelem a šéfredaktorem. Interview a Události, komentáře tvoří tým dohromady, editoři se na obou pořadech střídají, jeden editor – jedno vydání. Příprava pořadu – editor zařizuje s pomocí asistentky hosta (ne vždy mají lidé čas, někdy se vybírá až z pěti nápadů a vyjde jeden), v průběhu dne skládá vysílací schéma, po domluvě zařadí do bodového scénáře (ten je důležitý i pro režii) citace, synchrony nebo mapy, zadá jejich grafické zpracování, pak také ručí za velkoformátové fotografie (obrazovka ve vysílání) – s tím pomáhá koeditor, sleduje vývoj událostí a případně upozorní moderátora na změnu tématu.

2) Jak vypadá Vaše spolupráce s ostatními členy týmu pořadu? Míváte např. společné porady, konzultujete s někým otázky, které jste si pro hosty připravila, resp. musí Vám je někdo schvalovat?

SW: Každý den máme poradu, společnou s týmem Událostí, komentářů. Na poradě si řekneme základní témata, o kterých budeme s hostem mluvit. Otázky nikdo neschvaluje, ale výslednou podobu rozhovoru konzultují moderátorky s editorem.

ZT: Interview předchází každodenní porada, kde se bavíme o okruzích pro vybraného hosta. Otázky si připravuju sama, mám možnost požádat o řešerše (pomocná redakce fungující pro

celé zpravodajství), což dělám jen ve výjimečných případech či časové tísní (aktuální téma podle výjimečné události), editor může moderátorovi poslat otázky, které ho napadnou, výslednou podobu otázek vytváří moderátor, pak je zasílá editorovi ke kontrole. V průběhu pořadu se ale otázky mohou měnit, lišit, pokládáte otázky, které nejsou dopředu připravené – v reakci na odpovědi hosta.

3) Jak probíhá příprava na vysílání? Co se musí před vysíláním zařídit a s jakým časovým předstihem?

SW: Příprava na vysílání začíná v okamžiku, kdy nám pozvaný host potvrdí svou účast. Snažíme se do Interview zvát takzvané „aktéry“ dne, tedy lidi, kteří mají k aktuálnímu tématu co říct a jsou přímými účastníky dění. Většinou máme potvrzeného hosta v den vysílání ráno, v lepším případě večer před vysíláním.

ZT: Editor navrhne ve spolupráci s moderátorkou hosta, domluví se při běžných pracovních hovorech, ten je pak schvalován šéfdramaturgem a na poradě vedení (šéfredaktor a ředitel zpravodajství). Hosté se vytipovávají zpravidla den předem, u hostů, kteří jsou něčím exkluzivní může domluva trvat i déle, většinou hosté potvrzují účast do druhého dne do 13. hodiny, to je zodpovědnost editorská.

4) A jak probíhá konkrétně Vaše příprava, jaké jsou Vaše úkoly? Musíte si např. sama připravit rešerši, nebo ji můžete zadat k vypracování někomu jinému?

SW: Mým úkolem je najít co nejzajímavější témata a dosud nezodpovězené otázky, které se daného tématu týkají. Najít argumenty proti, abych mohla hostům oponovat. Musím přečíst co nejvíc zdrojů a komentářů k danému tématu, mít přehled. Vždy se snažím najít co nejvíc rozhovorů s hostem, abych věděla, jaký má na daná témata názor a mohla si připravit oponentní otázky. Příprava trvá několik hodin. S rešeršemi mi pomáhají kolegové z DOSu (dokumentační středisko), ale rešerše se dělám i sama, snažím se využít co nejvíc různých zdrojů – noviny, internet, odborné články, komentáře, případně požádám o konzultaci kolegy novináře, kteří se danému tématu věnují dlouhodobě.

ZT: Moje osobní příprava spočívá v každodenním sledování zpravodajských událostí, čtení zahraničních textů a sledování zejména zahraničních TV (kvůli mezinárodním tématům, která jsou ve vysílání mnohem častěji než dříve), zpravodajských i publicistických analýz a komentářů.

5) Kolik času Vám příprava zabere? A kolik času zabere celková příprava pořadu od plánování hostů/témat až po samotné vysílání?

SW: Příprava zabere několik hodin. Plánování hostů je často velmi obtížné, máme vždy vymyšlené náhradní varianty pro případ, že by námi vybraný host nemohl nebo nechtěl do pořadu přijít. To se bohužel stává velmi často. Jsou témata, u kterých jsme nebyli schopni sehnat aktéra dne – obvolali jsme třeba 19 lidí a nikdo nechtěl přijít – šlo o střelbu v Uherském Brodě, při které útočník zastřelil v tamní restauraci osm lidí. Jsou taky hosté, o které usilujeme pravidelně, ale bez úspěchu – třeba premiér Bohuslav Sobotka, ministr vnitra Milan Chovanec. Jsou ale i členové vlády, kteří pozvání přijmou téměř vždy, když je oslovíme a mají čas.

ZT: Na konkrétní vysílání se připravuji v průměru 5 hodin – sepisuji konkrétní otázky, hledám informace v agenturách, návrzích zákonů, v textech o vybraném hostovi. Host se může vyměnit ještě v domluvený den, což se také stává z výjimečných důvodů – aktuálnější téma, mimořádná událost.

6) Liší se nějak Vaše příprava na rozhovor s politikem od přípravy na rozhovor s hostem, který v politice nepůsobí?

SW: Příprava je z mého pohledu více méně podobná, jen u politiků musím být víc ve střehu a mít jak se říká „dostatečně nabito“. Vypsát si přesné citace hostů, které používám při konfrontaci, případně mít dostatek argumentů proti názorům hosta. Vždy se snažím být oponentem.

ZT: U politika řešíte spíše jeho agendu, aktuální téma, jeho výroky z minulosti, jeho postoje při rozhodování (záznamy hlasování), a jeho motivy pro podporu toho či jiného politického postoje. Já volím přístup, že zjišťuji, co ho k danému rozhodnutí vedlo, na základě čeho k nim došel, a zda-li je ve svých názorech konzistentní a dokáže je obhájit, případně zda se nedopouští fabulací. U nepolitického hosta záleží, kým je, a zda nemá problematické kauzy, analytik má popsat události v kontextu, nenese ale politickou zodpovědnost. Stejně tak třeba u režiséra spíše hledáte informace o jeho tvorbě, pokud nepřináší konfrontační téma. Příprava je v podstatě stejná, znát zpovídanou osobu, jeho výroky a činy, ovšem liší se způsob vedení rozhovoru – u politických postojů je ale nutné předat divákovi přehled o tom, co ho vede k politickým postojům, protože nese moc a odpovědnost, kterou získal díky svým voličům, a to i za cenu konfrontačního vedení rozhovoru, který by měl být férový.

7) Kdo rozhoduje o tom, koho do pořadu pozvete, a o tématech (příp. i konkrétních otázkách), kterým se budete věnovat?⁵⁶

SW: O tom, koho si pozveme, rozhodujeme na poradě s šéfdramaturgyní a editorem, konkrétní otázky si píšu sama, po předchozí dohodě s editorem o tématech a okruzích.

8) Poskytujete hostům připravené otázky předem, pokud to požadují?

SW: Otázky předem nikdy neposkytujeme, hostům posíláme pouze okruhy témat – příklad: host ministr financí Andrej Babiš – témata: rozpočet, EET, kauza Čapí hnízdo, situace v hnutí ANO.

ZT: Nikdy neposkytujeme otázky hostům předem, jen okruhy v bodech – těch bývá 4 až 5 (Ukrajina, návrh zákona, migrace, Turecko atd.).

9) Musí všechny připravené otázky v průběhu rozhovoru zaznít, nebo můžete rozhovor stočit i k jinému tématu? Tedy je rozhovor předem pevně tematicky strukturován?⁵⁷

SW: Rozhovor je předem strukturovaný, ale všechny otázky padnout nemusí. Často se rozhovor vyvine jiným směrem, důležité je poslouchat odpovědi hosta a reagovat na ně. Může se stát, že se na všechny předem avizované okruhy nedostane.

10) Kladete svým hostům spíše připravené otázky, nebo takové, které Vás napadnou až v průběhu rozhovoru na základě předchozích odpovědí hostů?

SW: Snažím se poslouchat a reagovat na odpovědi. Jsou ale otázky, které jsou zásadní, ty se snažím položit vždy. U těch si dělám v přípravě značku, aby na ně skutečně došlo.

ZT: Jde o kladení otázek dle okruhů, formulace se pochopitelně liší (připravená podoba jim nemusí odpovídat, ale může sloužit jako vodítko) a pokud pořad sledujete, poznáte z reakcí moderátora, že reaguje na to, co zazní až ve studiu, což se dá předem odhadnout, podle toho se chystáte s přípravou (vědět o tématu co nejvíce a vystihnout problematické body – to je asi můj přístup), dopředu ale neznáte formulace a všechny argumenty, které host použije, bez improvizace není vysílání možné, tím, že Interview má být pořad, který neposkytuje jen prostor hostům něco sdělit, ale jde o to i případné postoje obhájit, může se lišit od krátkých

⁵⁶ Odpověď Zuzany Tvarůžkové zahrnuta v odpovědi na otázku č. 3.

⁵⁷ Odpověď Zuzany Tvarůžkové zahrnuta v odpovědi na otázku č. 10.

zpravodajských rozhovorů v průběhu dne, kde ani prostor pro detailnější rozhovor není a být nemůže.

11) Je Vaším úkolem vytvářet spíše konfrontační atmosféru rozhovoru? Máte být (především politikům) oponentem, vznášet námitky, zastupovat „druhou stranu“?

SW: Mým úkolem je získat odpovědi na otázky, snažit se objasnit věci, které jsou v daném tématu nejasné, případně získat nové informace. Pokud se host vyhýbá odpovědím, může se stát, že má rozhovor konfrontační atmosféru, není to ale mým úkolem. Úkolem je vést rozhovor, který bude přínosný pro diváky – aby se dozvěděli něco nového, případně aby se o daném tématu dozvěděli trochu víc informací, než se běžně dočtou v novinách nebo na internetu.

ZT: Nejde o to vést rozhovor konfrontačně za každou cenu, ale třeba při vzniku pochybností, že daný host neříká vše, protože k tomu má své motivy, anebo neuvádí pravdivé informace. Moderátor podle mě nemá být názorovým oponentem, ale oponentem faktickým, to je pro mě asi nejdůležitější zásada, navíc v době, kdy se mezi fakty rozlišuje čím dál méně. Tedy nejde mi o to, že si třeba politik myslí něco jiného než já, ale já si vždy dávám za úkol zjistit, na základě čeho k tomu došel. Záleží i na charakteru samotných hostů, jsou lidé, kteří používají konfrontační styl záměrně v obráceném gardu – tedy na moderátora a je jen na vás, jak se s tím vypořádáte – přístup, že hovoří rovný s rovným, je podle mě důležitý ve všech případech.

12) Dostáváte během moderování pokyny z režie, abyste např. rozhovor ukončila, změnila téma apod.? Musíte se těmito pokyny řídit? Koho máte tzv. „na uchu“?

SW: V uchu mám sluchátko, které využívá editor v případě, že se objeví nějaká nová informace během vysílání, případně ho napadne nějaká zásadní otázka, která vyplyne z rozhovoru. Stává se to minimálně. Během jednoho Interview max. dvakrát, častěji vůbec. Pokyny se řídit nemusím, je na mě, jestli považuji připomínku editora za přínosnou. Režie do struktury rozhovoru vůbec nezasahuje, režiséri mi hlásí jen čas – tedy kolik minut zbývá do konce. Vždy se předem domluví, kolik minut před koncem chci dostat informaci o zbývajícím čase.

ZT: Do vysílání vstupuje jen režisér – ten dává jen technické pokyny – můžeme jít do vstupu, za deset vteřin končí reportáž, za minutu končí pořad, nemáme hosta na telefonu, pokračuj s něčím jiným. A také editor, který může vycítit, že téma už je vyčerpané a je lepší jít dál, může vložit i otázku, ale vzhledem k tomu, že je máme probrané předem, není to častý případ, může vám nahlásit nejnovější informaci, která se udála. Nikdo vás ale v kladení otázek nebrzdí a kouzlem živého vysílání je, že nikdo ani nemůže dopředu vědět, co v příští vteřině řekne nejen

host, ale i já. Důležitá je proto vzájemná důvěra a shoda na přístupu k vedení rozhovorů a vzájemný respekt, což se v našem týmu podařilo vytvořit.

13) Absolvujete jakožto moderátorka veřejnoprávní televize nějaká školení o moderování? Případně jaké požadavky na moderátory jsou ze strany ČT kladeny?

SW: Moderátor České televize musí dodržovat Etický kodex Zpravodajství ČT (jeho text můžete najít na webových stránkách ČT). Musí být nestranný a objektivní, nesmí poškozovat dobré jméno ČT. Na školení, respektive hodiny správného mluvení, jsem chodila, když jsem s moderováním začínala (v roce 1999), občas chodím na semináře, zaměřené na různá témata, které ČT pro své zaměstnance organizuje.

ZT: Školením mi pro tuhle práci bylo předchozích 8 let natáčení v terénu, tedy předtáčenými rozhovory, živé vstupy, čtení krátkých zpráv, práci s živým přenosem se učíte postupně a v podstatě neustále. Školení můžete získat jazykové – výslovnost, dikce, ale to absolvujete už v samotných začátcích, zlepšování je na každém zvlášť. Co se týče obsahového vedení rozhovoru – myslím, že přemýšlet o souvislostech vás nikdo ani naučit nemůže. Požadavky si stanovuje vedení televize, to byste se musela obrátit na něj.

14) A jaký by měl být moderátor podle Vás? Jak vnímáte tuto profesi Vy osobně?

SW: Podle mě by měl být moderátor profesionální (nestýkat se s politiky v soukromí), objektivní, vzdělaný, empatický, měl by umět správně česky, být kritický i sám k sobě, mít přehled o dění doma i ve světě, vyrovnaný (duševně) a nestranný. Neměl by se nechat snadno vyvést z míry a měl by si umět udržet odstup.

ZT: Moderátor by měl být schopný obstát v argumentaci, měl by být věcný a pohotový, pravdivý, nezaujatý, v něčem i uvolněný, citlivý v tom, kdy hosta přerušit a kdy ho má nechat vyprávět, vstupování do řeči je někdy nevyhnutelné, protože zejména politik chce prezentovat své postoje a nejrady by často samozřejmě mluvil bez přerušování. Zároveň se pak také může stát, že se dostanete jen k jednomu tématu.

15) Měl by podle Vás moderátor v zájmu řízení rozhovoru zamýšleným směrem své hosty spíše přerušovat, usměrňovat, nebo jim při odpovídání nechávat volnost?

SW: Pokud host vědomě a cíleně uhýbá od tématu, neodpovídá na položené otázky, myslím, že je úkolem moderátora diskusi vést, tedy ji i usměrnit a přerušit. Ne za každou cenu, ale jsou situace, kdy to jinak nejde. Interview ČT24 se vysílá živě, trvá 26 minut, takže je možné nechat

hostům dost času na vysvětlení problému, ale jen do jisté míry. To je asi nejtěžší věc, kterou neustále řeším. Víím, že to nepůsobí dobře na diváky, ale někdy je nutné hosta přerušit a zopakovat položenou otázku i několikrát za sebou.

ZT: Na to univerzální metoda neexistuje, potkáváte naopak i lidi nemluvné, někdy nervózní, kteří naopak potřebují „rozmluvit“.

16) Na závěr prosím ještě o Váš medailon, ve kterém byste se představila, uvedla své vzdělání, pracovní zkušenosti, případně zájmy. Velice Vám děkuji.

SW: Jmenuji se Světlana Witowská, v roce 1997 jsem absolvovala Právnickou fakultu UK Praha. S novinářinou jsem začala ještě jako studentka v Mladé frontě Dnes – byla jsem elév na soudnictví. Po roce jsem přešla do ČTK a v roce 1996 jsem nastoupila do ČT. Sedm let jsem pracovala jako reportérka se specializací na kriminalitu a soudnictví. Po sedmi letech v ČT jsem začala moderovat denní zprávy, Večerník, Události a Události, komentáře. Několik měsíců jsem taky řídila domácí redakci zpravodajství ČT. V roce 2006 jsem nastoupila do TV Prima jako moderátorka hlavních zpráv. Po mateřské dovolené jsem se vrátila do ČT – „začínala“ jsem ve Studiu 6 jako moderátorka zpráv, později jako moderátorka Událostí v regionech a letos to budou tři roky, co moderuji Interview ČT24.

ZT: Zuzana Tvarůžková, studovala jsem jazykovou školu, následně gymnázium TGM v Litvínově, v roce 2003 jsem nastoupila na právnickou fakultu UK v Praze a zároveň do týdeníku Nedělní svět, kde jsem získala první novinářské zkušenosti (sledování soudů a psaní prvních vlastních textů z oblasti politiky, korupce atd.) Studia jsem po 4 letech opustila, mezitím jsem v roce 2005 nastoupila do zpravodajství ČT na začátečnickou pozici zpravodajské směny, od roku 2006 jsem točila střídavě pro Události a pořad 168 hodin (politika, případy korupce, veřejné zakázky, úřední moc vs. občan, analytická společenská témata). Od roku 2013 jsem moderovala Studia ČT24, k tomu postupně přibylo Interview (nominace na Novinářskou cenu za rozhovor s Pussy Riot), některé zpravodajské speciály, teď vysílám většinou Interview ČT24 a několik služeb Studií – s denní domácí i mezinárodní agendou. V mém životě nesmí chybět hudba (poslech, hra na piano a zpěv, koncerty), knihy (fakta i společenské romány), aktivní sport, rodina a přátelé, a pochopitelně cestování.